

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

תוכן עניינים

- א. ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר וגו' בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו.....2
- ב. כל לא תעשה שבתורה לאו שיש בו מעשה לוקין עליו לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מן הנשבע ומימר והמקלל את חברו בשם.....3
- נשבע.....3
- המימר.....6
- מקלל את חברו בשם.....8
- ג. הנוטל אם על הבנים ... משלח ואינו לוקה זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה.....10
- ד. אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר.....12
- ה. נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה.....15
- ו. גזל דרחמנא אמר לא תגזול והשיב את הגזלה.....15
- ז. משכון דרחמנא אמר לא תבא אל ביתו לעבוט עבטו השב תשיב לו העבוט כבא השמש ומשכחת לה בקיימו ולא קיימו וביטלו ולא ביטלו.....17
- ח. אין לוקה ומשלם.....18
- א. מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרין לא הפריש מן העומרין מפריש מן הכרי עד שלא מירח מירחו מעשר ונותן לו ... אף מפריש מן העיסה.....19
- ב. על דעת רבים אין לו הפרה לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה.....21
- ג. האי מאן דאכל ביניתא דבי כרבא מלקינן ליה משום שרץ השורץ על הארץ.....22
- ד. אכל פומיתא לוקה ארבעה נמלה לוקה חמש משום שרץ השורץ על הארץ צרעה לוקה שש משום שרץ העוף.....25
- ה. המשהה את נקביו עובר משום לא תשקצו.....28
- ו. האי מאן דשתי בקרנא דאומנא קא עבר משום לא תשקצו.....30
- ז. ריסק תשעה נמלים והביא אחד חי והשלימן לכזית לוקה ו'.....31
- ח. אכל טבל של מעשר עני לוקה.....32

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

דף טז.

א. ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר וגו' בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו

כבר התבאר במסכת פסחים דף פד: ובסנהדרין דף סג. שצריך אדם¹ להשתדל שלא ישאיר כלום² מבשר³ הפסח עד בקר שנאמר (שמות יב פסוק י) ולא תותירו מִמֶּנּוּ עד בֶּקֶר וכן בפסח שני שנאמר (במדבר ט פסוק יב) לא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עד בֶּקֶר. וי"א⁴ שאסור להותיר ממנו אחר חצות, ואם הותיר נעשה נותר⁵. וי"א⁶ שלא נעשה נותר ועכ"פ מצוה לאוכלו עד חצות.

ואם השאיר ממנו בין בפסח ראשון בין בפסח שני עבר בלא תעשה⁷, ואינו לוקה על לאו זה שהרי⁸ ניתק לעשה שנאמר (שמות שם) וְהִנָּחְתָּ מִמֶּנּוּ עד בֶּקֶר בֹּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ.

¹ רמב"ם שם הלכה יא ועיין אלה המצוות ל"ת קב (לאו שלא תותירו בשאר קדשים) אם לאו זה נהוג בנשים דאפשר דלאו שאין לוקין עליו שהזמן גרמא אין לנו מקור שנשים חייבות עליו, אבל עכ"פ ודאי אסור להם להותיר משום הלאו דלא תותירו דשאר קדשים (דכו אין הזמן גרמא) וכ"כ במנ"ח מצוה ה אות ה ואות ז אבל החינוך כתב כאן מצוה ח להדיא דנהוג בזכרים ובנקבות בזמן הבית.

² בחינוך מצוה ח הוסיף מילת "כלום" ועיין מנחת חינוך שם אות א הביא מספר מוצל מאש בסי' נא דס"ל דכיון דנותר אינו לאו דאכילה א"כ שיעורו בכל שהוא והא שם חלק עליו וס"ל דשיעורו בכזית דשיעורין הלכה למשה מסיני דהוה כזית אבל בלא"ה אין נפק"מ למעשה לענין האיסור להותיר כיון שאין לוקין על לאו זה ואיסור יש גם על חצי שיעור.

³ וקצת צ"ע דבגמרא פסחים פג ע"ב מוקי המשנה דהגידין ישרפו היינו שמנו של גיד, ובאמת הוא רבותא דעומד תחילה לשריפה ומ"מ חל שם נותר כיון דמן התורה חזיא כפירש"י שם, ואמאי השמיט הרמב"ם פ"ט מפסולי המוקדשין ה"ט דין זה דשמנו של גיד ישרפו

⁴ ביאור הלכה סימן תעז ד"ה ויהא זהיר וכו'

⁵ עיין פסחים קכ; ועא.

⁶ דיש מהראשונים שכתבו דאפילו לר"ע הוא רק לענין דאורייתא אבל משום הרחקה מודה דאסור לכתחלה לאחר יותר מחצות וכדאיתא ברמב"ם שם פ"ח ה"ו וכ"כ הגר"א בביאורו בה"ל שם ועיין אור שמח חמ"ן ומצה פ"ו ה"א שרק בתורת פסח אינו נאכל אלא עד חצות, אבל עדיין עליו דין של סתם קדשים שנאכלים מן התורה כל הלילה, אלא שאינו יוצא אחר חצות ידי חובת אכילת פסח.

⁷ ובאמת עובר בשני לאוין לאו זה ולא כללי דכל הקדשים דלא תותירו והרמב"ם לא הזכירו כיון שאין נ"מ למעשה כיון שאין לוקין וכ"כ במנ"ח כאן אות ה.

⁸ עיין פח"י מפסולי המוקדשין ה"ט תמה הכסף משנה על הרמב"ם למה לא כתב הטעם דהוי לאו שאין בו מעשה, ותירץ בדוחק, ובמשנה למלך כתב דטעם זה דניתק לעשה משכחת לה בביטול האפשרות לקיים העשה דלוקין על הלאו, א"כ טפי הוה ליה להרמב"ם למינקט הטעם דשאין בו מעשה שהוא כולל כל החלוקות, ולא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

ולאו זה מוטל על כל בני חבורה שצריכים להשתדל שלא ישאר עד בוקר אמנם כל אחד שגמר אכילתו מותר לו לצאת ואין צריך להמתין על חבריו ואפשר שביון שהניח האחרים אוכלים לא חל עליו הלאו דבל תותירו⁹, ודוקא שהניח גדולים בני דעה אבל הניח קטנים, כיון שהם אינם בני דעה בודאי החיוב עליו, דעליו מוטל להשגיח שלא יוותר, ואין סומכין על קטנים, שהם אינם בני דעה ואסור לסמוך עליהם¹⁰.

ב. כל לא תעשה שבתורה לאו שיש בו מעשה לוקין עליו לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מן הנשבע ומימר והמקלל את חבריו בשם

כל העובר¹¹ על לאו שיש בו מעשה כגון אוכל בשר בחלב או לובש שעטנז, לוקה עליו, אבל לאו שאין בו מעשה כגון הולך רכיל, ונוקם ונוטר, ונושא שמע שוא, אינו לוקה. מפי השמועה למדו שכל מצות לא תעשה שאין בה מעשה אין לוקין עליה חוץ מנשבע וממיר ומקלל את חבריו בשם, שלשה לאוין אלו אי אפשר שיהיה בהן מעשה כלל ולוקין עליהן.

נשבע – שבועת שוא¹² שהיא שנשבע לבטלה, שכל הנשבע שבועת שוא מארבע שבועות המבוארות להלן עובר בלא תעשה, שנאמר (שמות כ פסוק ז) לא תשא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא, ואם היה מזיד לוקה¹³ ואף על פי שאין שם מעשה, לרוב חומר הענין חייבתו התורה מלקות¹⁴, ואם היה שוגג פטור מכלום.

משכחת לה מלקות דאין בו מעשה כלל, וצריך תלמוד ובמנ"ח אות ח כתב דכיון ששייך מעשה בלאו זה כגון שפסל הקרבן אחר הקרבנות ששייך בו נותר או שזרקו לים ועי"ז מנע מעצמו האפשרות לאכול הרמב"ם כתב מילתא דפסיקתא דהוי לאו שאין בו מעשה ועיי"ש עוד

⁹ כסף משנה שם פ"ט ה"ו בשם הר"י קורקוס

¹⁰ מנחת חינוך מצוה ח אות ג

¹¹ רמב"ם הלכות סנהדרין פרק יח הלכה א ב

¹² רמב"ם פ"א הלכה ז חינוך מצוה ל

¹³ והנה העובר על לאו זה צריך התראה, וכן הוא להדיא בר"מ שם [פ"ה ה"ב], ואע"פ שהוא דיבור בלא מעשה צריך התראה, דלא כנראה מדברי הכסף משנה פ"ב מעכו"ם ה"ט גבי מגדף דבדיבור אין צריך התראה, ובר"מ פ"ב מעדות ה"ד וראב"ד שם. (מנחת חינוך שם אות ו).

¹⁴ והנה בלאו זה אם חזר תוך כדי דיבור אינו חייב, עיי"ן ר"מ פ"ב משבועות ה"ז. אע"פ שמלשון הר"מ נראה, דדוקא בשבועה להבא שייך תוך כדי דיבור, אבל בשבועה דלשעבר שעבר העבירה לא אמרינן תוך כדי

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

ונחלקת לארבע מחלוקות¹⁵, האחת שנשבע על דבר הידוע שאינו כן, כיצד כגון שנשבע על האיש שהוא אשה, ועל האשה שהוא איש¹⁶, ועל עמוד של שיש שהוא של זהב, וכן כל כיוצא בזה.

השניה¹⁷ שנשבע על דבר ידוע שאין בו ספק לאדם שהוא כן, כגון שנשבע על השמים שהוא שמים, ועל האבן זו שהיא אבן, ועל השנים שהם שנים וכן כל כיוצא בזה¹⁸, שזה הדבר אין בו ספק לאדם שלם כדי לצדק הדבר בשבועה.

שלישית¹⁹ שנשבע לבטל את המצוה, כיצד כגון שנשבע שלא יתעטף בציצית, שלא ילבש תפילין, ושלא ישב בסוכה בחג הסוכות, ולא יאכל מצה בלילי הפסח, או שיתענה בשבתות ובימים טובים וכן כל כיוצא בזה.

רביעית²⁰ שנשבע על דבר שאין כח בו לעשות, כיצד כגון שנשבע שלא יישן שלשה ימים לילה ויום רצופים, או שלא יטעום כלום שבעה ימים רצופים²¹ וכן כל כיוצא בזה. או שנשבע שלא יאכל מכל פירות שבעולם²², הוי שבועת שוא ומלקין אותו, ואין אומרים יעור זה עד שיצטער ויצום עד שיצטער ולא יהיה בו כח לסבול ואח"כ יאכל או יישן, אלא מלקין אותו מיד משום שבועת שוא ויישן ויאכל בכל עת שירצה. נשבע סתם שלא ישן ושלא יאכל, הוי כאילו נשבע שלא יעשה לעולם, והוי שבועת שוא.

וכן בשבועת ביטוי²³ הוא שנאמר בתורה (ויקרא ה פסוק ד) או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב²⁴, ואפילו אין בו לא הרעה ולא הטבה. והיא נחלקת

דיבור כדיבור, מ"מ מלשון הש"ס נדרים פ"ז ע"א דאמרי בר ממנדרף ועובר עבודה זרה וכו', נראה דבלשעבר ג"כ תוך כדי דיבור כדיבור חוץ מהמנויים, דאלו המנויים ג"כ כבר עברו ומ"מ היה מהני תוך כדי דיבור אי לא משום חומרא דהני, הא בכל מקום מהני, ועיין קצות החושן סי' כ"ח סק"ח. (מנחת חינוך שם אות ט).

¹⁵ רמב"ם פ"א ה"ד, שו"ע יו"ד סי' רלו סעי' ד ושו"ך ס"ק י
¹⁶ ולאו שאומר בפ"י זה האיש אני נשבע שהוא אשה אלא אפי' אומר סתם אני נשבע שזה אשה ובאמת הוא איש,

¹⁷ שם הלכה ב

¹⁸ עיין בט"ז ס"ק ח שהביא מהב"י שה"ה אם ראה מטר יורד ונשבע שהפירות יהיו בזול לוקה משום שבועת שוא, מפני שדבר ידוע לכל הוא. ולכאורה תלוי זה לפי המקום והזמן, שהרי בזמן הזה אפילו יורד מטר אינו ודאי שיהיה בזול.

¹⁹ שם הלכה ו

²⁰ שם ה"ז וה"כ ושו"ע סעי' ד

²¹ ועיין בט"ז ס"ק ט. ועיין בכסף משנה שם.

²² דכיון שאמר "כל" כולל דגים ופשתן וכיו"ב דברים הנולדים וגדלים זה מזה ודברים הנקראים פרי מפרי וגידולי קרקע. (באר היטב שם סי' רלב ס"ק ז ועיין ל"ת סא).

²³ רמב"ם שבועות פ"א ה"א וה"ב

²⁴ עיין סימן רל"ב סעיף י"ב בבאר הגולה לענין שבועה בכתב שחייב לקיים שבועתו ואם לא קיים דינו מסור לשמים, ומ"מ בדיני אדם אין להחייבו. ועיין בזה בתשובת הר"א מזרחי סימן ע"ג, ובתשובת מבי"ט סימן ט', ובתשובת מים רבים חי"ד סימן ס"ח, ובתשובת חות יאיר סימן קצ"ד, ובתשובת שב יעקב סימן מ"ט, ובתשובת נוי"ב חלק יו"ד סי' ס"ז ובחלק חו"מ סי' למ"ד אות י"ד שכתב שדבר זה תלוי במחלוקת ראשונים אי חשיב עי"ז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

לארבעה חלקים שתיים להבא ושתיים לשעבר. כיצד לשעבר, שנשבע על דבר שעבר שנעשה²⁵ כגון שאכלתי או שזרקתי אבן לים או שדיבר פלוני עם פלוני. או שלא נעשה, כגון שלא אכלתי²⁶ או שלא זרק אבן לים או שלא דיבר פלוני עם פלוני. כיצד להבא על דבר שעתידי להיות שיעשה, כגון שאוכל או שאזרוק או שלא יעשה כגון שלא אוכל או שלא אזרוק אבן לים. הרי אלו שתיים לשעבר ושתיים להבא.

ואפילו בדבר שאין בו ממש²⁷, כגון שישנתי ולא ישנתי או שאישן ולא אישן²⁸, ואפילו בדבר שאינו יכול לעשותו אלא ע"י אחרים, כגון שנתתי לפלוני או שלא נתתי, או שאתן לפלוני או שלא אתן.

נשבע²⁹ אחת³⁰ מארבע מחלוקות אלו והחליף כגון שנשבע שלא יאכל ואכל, או שיאכל ולא אכל, או שאכלתי והוא לא אכל, או שלא אכלתי ואכל, הרי זו שבועת שקר. ועל זה וכיוצא בו נאמר (ויקרא יט פסוק יב) וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בְשֵׁמִי לְשָׁקֶר³¹, ואם

שבועת ביטוי, ובתשובת ברית אברהם חלק יו"ד סימן נ"ט וס' ובתשובת שמן רוקח ח"ב סימן כ"ז מה שהאריכו בזה.

²⁵ גם בלשון עבר תפס הרב המחבר הלשון דוקא מה שבדיו [לעשות להבא], ולא נקט לשון הר"מ פ"א משבועות ה"ב שכתב גם לשון (שנתן) [שדיבר] איש פלוני וכו', נראה [דעת הרב המחבר] דאינו חייב על לשעבר אלא אם יכול להיות להבא, והר"מ פסק שם ובפ"ה ה"א דגם שנשבע שזרק איש פלוני וכו' חייב, דהיא פלוגתא בשבועות כ"ה ע"א רב ושמואל, ורב סובר אף על גב דליתא בלהבא מ"מ חייב לשעבר, רק צריך מידי דאיתא בלאו והן, והילכתא כרב באיסורי. על כן דברי הרב המחבר צ"ע, דנראה מדבריו וכן מבואר אחר זה דצריך שיהא איתא להבא, ובאמת אנן פסקינן כרב דאין צריך איתא להבא, וצ"ע. ועיין בשבועות שם. מנחת חינוך מצוה רכז אות א.

²⁶ דהיינו על זמן שאפשר בלא אכילה, שאל"כ הרי זה שבועת שוא כמבואר לקמן.

²⁷ שו"ע יו"ד סי' רלו סעי' א

²⁸ ועיין לקמן שדוקא במפרש יום או יומים, אבל בג' ימים או בסתם הוי שבועת שוא וכן באוכל ולא אוכל.

²⁹ ועיין בגודע ביהודה יו"ד סי' ס"ז דבשבועה שלוחו של אדם כמותו, מדיכול לישבע על תנאי ע"ש. ועיין בתשובת שמן רוקח שם שחולק עליו ודעתו דשבועה ע"י שליח לא מהני. ועיין בנו"ב תניינא חו"ד סימן קמ"ז בתשובה מבין המחבר שהאריך להוכיח כדעת אביו הגאון ז"ל דשבועה חל ע"י שליח, וכתב שגם בפסקי מהרא"י סימן רנ"ד מבואר כן ויישב כל ההשנות שהשיגו עליו ע"ש. ועי' בספר בית מאיר לאה"ע סימן ק"כ ס"ד דפשיטא לו דשבועה א"א ע"י שליח דלבטא בשפתים כתיב. וכתב על הנו"ב הנ"ל שנעלם ממנו דברי הרמב"ן במסכת ב"ב דקב"ו ע"ש עוד מ"ש בזה. ולא ראה דהגאון נו"ב בעצמו בספרו צ"ח למסכת ברכות דכ"א הרגיש בזה וגם בנו"ב תניינא שם ובס"י קמ"ח האריך בזה. גם בתשו' ח"ס סימן ר"ב ורכ"ז האריך מאוד וביאר כמה פרטים וחילוקי דינים בענין שבועה ונדר בכתב והחילוק בין אם כתב בלשון עבר או בלשון הווה או בפועל ממש. ובדין שבועה ע"י שליח והחילוק בזה בין דיני אדם לדיני שמים עי' פתחי תשובה שם ס"ק א.

³⁰ שם הלכה ג

³¹ ומ"מ בלהבא הו"ן מה שעובר על לאו זה עובר ג"כ משום בל יחל, עי"ש. וכן הוא דעת (המ"ח) [הריב"ש סי' תמ"ה מובא בכסף משנה] עי"ש שכתב הא דלא מנה הר"מ לאו זה ג"כ לפי שאין דרך הר"מ למנות לאוין הרבה על מצוה אחת, עי"ש. ואני כתבתי בגליון על הר"מ שם, דמ"מ קשה למה לא כתב הר"מ דאם עבר על שבועה דלהבא לוקה שתיים משום לאו הוה ומשום בל יחל, וכמו שכתב בפ"א מניירות ה"ב דאם עבר הנזיר וגילח או ששתה יין או נטמא לוקה שתיים, משום לאו המיוחד בנזיר ומשום בל יחל, ואע"פ דאינו מונה אותו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

נשבע לשקר במזיד לוקה, בשוגג³² מביא קרבן עולה ויורד שנאמר (שם ה פסוק ד) וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאִשָּׁם וּגְו'.

אין שבועת ביטוי נוהגת אלא בדברים שאפשר לו לעשותן בין להבא בין לשעבר³³.

המימר³⁴ לוקה. שאסור להמיר בהמת³⁵ חולין בבהמת קדשים בין אם כוונתו היא להחליף בהמת ההקדש בבהמת החולין בין אם כוונתו להכניס גם את בהמת החולין לקדושה ואם עבר והמיר לא הועילו מעשיו, ושניהם קודש גם בהמת החולין וגם בהמת הקודש.

וכל הממיר לוקה על כל בהמה ובהמה שימיר³⁶ שעבר על ציווי התורה שנאמר (ויקרא כז פסוק י) לֹא יִחְלִיפֶנּוּ וְלֹא יִמִּיר אֶתֹּו טוֹב בְּרָע אוֹ רָע בְּטוֹב, ונאמר עוד (שם פסוק לג)

שם במנין המצוות מ"מ לוקה שתיים, וא"כ כאן נמי אם כך הוא דעת הר"מ למה לא ילקה שתיים, ע"ש וצ"ע. ועיין תוס' שבועות ג' ע"ב ד"ה אבל לענין וכו'. מנחת חינוך שם אות ה.

³² ועיין ברמב"ם שם פ"ג ה"ז – יא שביאר "אי זהו שנגנת שבועת בטוי שחייבין עליה קרבן עולה ויורד, לשעבר כגון שנשבע שלא אכל והוא יודע שאכל, וששבועת שקר זו שנשבע אסורה אבל לא ידע שחייבין עליה קרבן זו היא השגנה שחייבין עליה קרבן עולה ויורד בשבועת בטוי לשעבר. וכיצד היא השגנה שחייבין עליה קרבן להבא, כגון שנשבע שלא יאכל פת חטים ושגג ודמה שנשבע שיאכל פת חטים ואכלה שזה נעלמה ממנו השבועה היאך היתה והרי הוא זוכר את החפץ שנשבע עליו, זו היא שנגנת שבועת בטוי להבא שחייבין עליה קרבן. אבל אם נשבע שלא יאכל פת חטים ואכל פת חטים על דעת שהוא פת שעורים, הרי זה אנוס ופטור שהרי לא נעלמה ממנו שבועה ולא נעלם ממנו אלא חפץ שנשבע עליו. נעלמה ממנו שבועה היאך היתה ונעלם ממנו חפץ שנשבע עליו, הרי זה פטור מן הקרבן. כיצד, כגון שנשבע שלא לאכול פת חטים ודמה שנשבע שיאכל פת חטים ואכל פת חטים על דעת שהוא פת שעורים שהרי העלם שבועה וחפץ בידו, הרי זה כאנוס ופטור. נשבע על ככר שלא יאכלנו ונצטער עליו ואכלו מפני הצער והוא שוגג שהרי דמה שמותר לו לאכלו מפני הצער הרי זה פטור מן הקרבן לפי שאינו שב מידעתו אלא ידע שאסורה היא ואכלה בטעות.

³³ שם ה"ב

³⁴ קשה דבפרק השוכר את הפועלים במציעא (דף צ') אמר שם אתמר חסמה בקול והנהיגה בקול ר' יוחנן אמר חייב ור"ל אמר פטור והקשה ר' יוחנן לר"ל ממימר משמע דחסימה ומימר הם שוים והוא ז"ל כתב כאן דמימר הוי לאו שאין בו מעשה ובפרק י"ג מהלכות שכירות כתב דחסימה בקול חייב, הנראה אלי לתרץ בדעת רבינו שהוא סבור שחסימה ודאי כיון דמדבור נמשך מעשה וכן בעדים זוממין כיון דבדיבוריהו עבדי מעשה לאו שיש בו מעשה איקרי אבל מימר אף על גב דבדיבוריה עבדי מעשה לאו שאין בו מעשה איקרי והטעם משום דבחסימה ועדים זוממין נמשך המעשה בקולם שהוא האיסור בעצמו שהוא החסימה ובעדים זוממין ההריגה אבל כאן המעשה הנמשך אינו איסור דהמעשה הוא עשושה מחולין קדשים ולעשות חולין קדש אין בזה שום איסור דאין האיסור אלא האמירה שהמירו באחר אבל עשיית הקדשים אינו איסור ומפני כן במימר פסק דהוי לאו שאין בו מעשה ובחסימה הוי לאו שיש בו מעשה מהטעם שכתבתי שנמשך מעשה האיסור וכן עדים זוממין ג"כ נמשך האיסור מן המעשה שהוא עצמו של איסור. לח"מ שם

³⁵ ערוה"ש תמורה ס"י רלח סעי' א וסעי' ח

³⁶ דהיינו שאפילו המיר עשר בהמות הקדש על בהמת חולין אחת לוקה על כל בהמה ובהמה כיון שכולם הם גופים מחולקים והרי זה כבא על חמש נדות בהעלם אחד שחייב על כל אחת ואחת כיון שהם גופים מחולקים (ערוה"ש שם רלח סעי' ה)

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם המיר ימירנו והיה הוא ותמונתו יהיה קדש לא יגאל ואע"פ שלא עשה מעשה³⁷.

והתמורה³⁸ הוא שיאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו הרי זו (בהמת החולין) תחת זו (דהיינו בהמת הקודש), או הרי זו חליפת זו, ואין צריך לומר אם אמר הרי זו תחת חטאת זו או תחת עולה זו שהיא תמורה, וכן אם אמר הרי זו תחת חטאת שיש לי בתוך הבית או תחת עולה שיש לי במקום פלוני הרי זו תמורה והוא שיש לו, אבל אם אמר על בהמת חולין הרי זו תחת עולה או הרי זו תחת חטאת לא אמר כלום³⁹, וכן אם אמר הרי זו מחוללת על זו אינה תמורה⁴⁰.

ולמה לוקין⁴¹ על התמורה והרי לאו שבה ניתק לעשה ואם המיר ימיר בבהמה ובהמה יהיה הוא ותמונתו יהיה קדש, מפני שיש בה עשה ושני לאוין שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו⁴², ועוד שאין לאו שבה שוה לעשה, שהצבור והשותפין אין עושין תמורה אם המירו ואין התמורה קודש, אף על פי שהן מוזהרין שלא ימירו והרי הם לוקים.

³⁷ והקשה בכס"מ שם ויש לתמוה דהא אמרינן בגמ' דאמר ר' יוחנן לתנא לא תיתני ממיר דבדבורו עביר מעשה דהיינו שע"י דיבורו נעשית בהמת החולין קודש וא"כ למה כתב רבינו שאין בו מעשה ולא חש לדרי' יוחנן וכבר הרגיש בזה המגיד משנה בפרק י"ג ה"ב מהל' שכירות ותירץ במגיה שם (דפוס אמשטרדם) דטעמא דרבינו לא חש להא' לר"י משום דכיון דר"י אמר בשם ר"י הגלילי כל ל"ת שבתורה עשה בו מעשה לוקה לא עשה בו מעשה פטור חוץ מנשבע וממיר וכו' וס"ל לרבינו דהדר ביה מסברתו כששמעה מרבו, דעקימת שפתיו לא הוי מעשה ודוק ועיין לח"מ שכירות פ"ג ה"ב מש"כ

³⁸ רמב"ם תמורה פ"ב ה"א

³⁹ והטעם בזה מה שאמר רחמנא לא יחליפנו ולא ימיר אותו עד שיהא הקדש ידוע ומיוחד ואז עושה תמורה (פיה"מ ור"ב פ"ה מ"ו דתמורה)

⁴⁰ לשון חילול הוא. היינו שיצא ההקדש מקדושה לחול ולא אמר כלום, שאין בהמת קודש תמימה יוצאה לחולין (ר"ב שם פ"ה מ"ה) ולפיכך איתא התם במשנה "ואם היה הקדש בעל מום, יוצא לחולין" וצריך להשלים את ההפרש שבין מחיר בהמת החולין לבהמת הקדש. ועיין ערוה"ש העתיד סי' רלח סעי' יא דאירי שהניח ידו על של הקדש ואמר הרי זו מחוללת על זו שכך הוא דרך חילול שעושה מהקודש חול

⁴¹ רמב"ם שם פ"א ה"א

⁴² במשנה א פ"א דתמורה איתא וסופג את הארבעים והקשו בתוס' שם ב ע"א ד"ה וסופג "וא"ת אמאי לא תני שמנים דהא כתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו. וי"ל דלא נחת למנין מלקיות. אלא כלומר דלקי עליה. עי"ל דלעולם לא לקי אלא ארבעים ותרי לאוי צריכי. חד בקרבן שלו וחד בשל חברו. ובגון דאמר כל הרוצה להמיר יבוא וימיר" והרמב"ם ע"כ ס"ל כתירון השני שאל"כ הו"ל שלוקה שמונים וכ"כ בלח"מ שם ה"א ועיין ערוה"ש העתיד סי' רלט סעי' ב שגם לפי התי' השני של תוס' מאיזה לאו שיתרו בו לוקה בין בשלו ובין בשל חברו כיון דחדא מילתא היא שאסרה תורה דהיינו שלא ימיר קודש בחולין

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

מקלל את חברו בשם⁴³. שכל המקלל דיין מדייני ישראל⁴⁴ עובר בלא תעשה שנאמר (שמות כב פסוק כז) אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל. ודווקא דיין שקבוע לדון בין אדם לחבירו אבל דיין שקבוע לדון רק עכשיו משום שקיבלוהו בעלי הדין עליהם [זבל"א] אינו נחשב דיין ללקות עליו משום לאו זה⁴⁵. וי"א⁴⁶ דאינו לוקה משום זה אא"כ הוזה דיין סמוך שנקרא אלהים, אבל בזמן הזה שאין לנו סמוכים⁴⁷ אין הלאו המיוחד שבדיין נוהג כלל.

וכן אם קלל⁴⁸ הנשיא או ראש סנהדרין גדולה או המלך שהוא ראש שררה על ישראל בין ממשלת התורה בין ממשלת מלכות וכן מי שממונה על עסקי הקהל⁴⁹ הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר (שם) וְנָשִׂיא בְעַמְּךָ לֹא תֹאָר.

ולא דיין ונשיא⁵⁰ בלבד אלא כל המקלל אחד⁵¹ מישראל עובר בל"ת שנאמר (ויקרא יט פסוק יד) לֹא תִקְלָל חֵרֶשׁ וְלֹמֶה נֹאמֵר חֵרֶשׁ שֶׁאֵפִילוֹ זֶה שֶׁהוּא אִינוֹ שׁוֹמֵעַ וְלֹא נִצְטָעֵר בְּקַלְלָהּ זֶה עוֹבֵר בִּלְ"ת עַל קַלְלָתוֹ וְכ"ש הַשּׁוֹמֵעַ וּמִצְטָעֵר בְּקַלְלָתוֹ⁵².

המקלל עצמו⁵³ לוקה כמו שקלל אחרים שנאמר (דברים ד פסוק ט) רַק הַשֹּׁמֵר לְךָ וְשֹׁמֵר נַפְשְׁךָ מֵאִד⁵⁴.

⁴³ הקשו בתוספות בפרק שלישי דשבועות דאמאי לא חשיב נמי עדים זוממים ותיירצו כיון דכתיב בהו מלקות בהדיא לא חשש למיתנינהו דהמוציא שם רע הא כתיב ביה ויסרו אותו ועדים זוממים למדום מוהצדיקו את הצדיק שהן לוקין. כס"מ שם

⁴⁴ רמב"ם סנהדרין פ' כ"ו ה"א

⁴⁵ פ"ת חו"מ כ"ז ס"ק א'

⁴⁶ תומים שם ס"ק ב' מנ"ח מצוה ס"ט אות ה'

⁴⁷ וכן בזמנם אם היה סמוך ונפסל מהיות דיין זכיו"ב מנ"ח שם

⁴⁸ שם ברמב"ם ומנ"ח ע"א אות א'

⁴⁹ כ"כ בשו"ת ראנ"ח סימן קי"א וז"ל "ועוד שהוא ממונה מן הקהל לפקח בכל עסקי הקהל וקרוב לומר שדינו קרוב לדין הדיין שכתב הריב"ש ז"ל שיש בקללתו לאו נוסף והמקלל אותו חייב מרדות או נדוי". והביאו בקצוה"ח שם ס"ק א'

⁵⁰ שם

⁵¹ "ונראה לי דלאו דוקא מקלל איש פרטי, אלא אפילו מקלל עיר מישראל ומכל שכן אם מקלל כל ישראל חייב מלקות" מנ"ח רל"א אות ב' ועיי"ש ר"ס אות ו' דפלפל שם אי חייב על כל אחד ואחד או אינו חייב אלא בעל כלל

⁵² סמ"ע חו"מ כ"ז ס"ק א'

⁵³ שם הלכה ג

⁵⁴ "ואינו מבואר אם הוא רשע או נגמר דינו למיתה וקילל עצמו אי חייב. ואפשר דזה לא ילפינן מן בעמך, א"כ אפילו נגמר דינו וקילל עצמו או שהוא רשע מ"מ חייב. והסברא נותנת כן, דהתורה הזהירה ושומר נפשו מאד, א"כ גם הוא מזהיר אף שהוא רשע או נגמר דינו, וצ"ע. ועיין סנהדרין ס"ו ע"א ושבועות שם בתוס' ד"ה ושומר נפשו. ומדברי הסמ"ג נראה דגם המקלל עצמו צריך שיהיה כשר, עיין שם בלאוין ר"ט ר"י ר"א רי"ב. גם הסמ"ג מנה המקלל עצמו בלאו מיוחד, מנ"ח רל"א אות ו'

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

ויראה לי⁵⁵ שהמקלל את הקטן הנכלם לוקה.

וכן המקלל⁵⁶ עבד ושפחה חייב, וי"א⁵⁷ שאינו חייב. אבל המקלל גוי לכו"ע פטור אבל אסור⁵⁸.

ואחד המקלל עצמו או חבירו או נשיא או דייק אינו עובר בלאוין אלו עד שיקלל בשם מן השמות כגון יה ואלהים ושדי וכיוצא בהן⁵⁹ או בכנוי מן הכנויים כגון חנון וקנא⁶⁰ וכיוצא בהן⁶¹

הואיל והוא חייב אם קלל בכל הכנויים כך אם קלל בכל לשון חייב שהשמות שקוראין בהן הגוים להקב"ה כגון גא"ט⁶² כו"ב הרי הן ככל הכנויים.

לפיכך⁶³ המקלל אחד מישראל ואפי' אינו בפנינו ואינו שומע ויודע כלל⁶⁴ כגון שאמר⁶⁵ "ה' יעניש את פלוני", וכיו"ב בין איש בין אשה בין גדול בין קטן ואפילו מקלל עצמו בשם או בכינוי או באחד מהשמות שקורים הגוים להקב"ה, ואפי' אינו מקלל בלשון

⁵⁵ רמב"ם שם הלכה א

⁵⁶ מנ"ח רל"א אות ב'

⁵⁷ במנ"ח שם דייק מגמ' מכות ח' ב' דחייב על עבד כיון דהוה בכלל עמך והדעה השניה היא דעת הריטב"א שם ד"ה ואמאי דכתב דאינו חייב אעבד ושפחה "כיון דאסור לבוא בקהל אינו מעמך, או דסתם עבדים פרוצים. נראה דהיה לו גירסא אחרת בנמרא דגם על עבד פריך הנמרא"

⁵⁸ "ודע, מה שכתבתי לעיל דעל גוי ודאי פטור, מ"מ אם קילל אותו בשם עובר בעשה דאת ה' אלקיך תירא, כי הוא מוציא שם שמים לבטלה עכ"פ, ופשוט" [שם אות ז']

⁵⁹ ושבעה שמות הם השם הנכתב יו"ד ה"א וא"ו ה"א והוא השם המפורש או הנכתב אדני ואל אלוה ואלהים ואלהי ושדי וצבאות יסוה"ת פ"ו ה"ב

⁶⁰ וכן רחום הגדול הגבור והנורא הנאמן וחזק וכיוצא בהן כמש"כ שם ה"ה

⁶¹ ודעת הראב"ד שם בהשגות דאינו לוקה אלא בשם המיוחד [דהיינו שם בן ד' אותיות הנקרא שם המיוחד כמש"כ מנ"ח ס"ט אות ב'] והכי איתא בירושלמי ועיין בכס"מ שם שיישב הירושלמי גם לדעת הרמב"ם

⁶² ועיין בנתיב"מ שם ס"ק א' מה שנתאונן דבעו"ה אין נזהרים כלל בזה וחושבים דכינוי המדובר בלשון עכו"ם אינו אלא תואר השם וכתבים אותו ונמצא אח"כ מוטל באשפה "וזהו המרי הגורם אשר בעו"ה וידל ישראל מאד במקום שש"ש מצוי ובפרט בבזיון ועל חנם"

⁶³ שם ה"ב שו"ע חו"מ סי' כ"ז סעי' א'

⁶⁴ כ"כ בשל"ה הקדוש [שער האותיות אות ש' שתיקה י"ז] וז"ל "וכתב ראשית חכמה בשער הקדושה פרק י"ז וזה לשונו, שלא יקלל למי שאינו שומע, כמו שפירש המתרגם על לא תקלל חרש, לא תילוט דלא שמע. וכן אמרו בזוהר (ח"ג פ"ה, א), תא חזי, מאן דלייט לחבריה, ואיהו קמיה ואכסיף ליה, כאלו אושיד דמיה, והא אוקמינה. והאי קרא דלא חבריה עמיה, וההוא לייט ליה ההוא מלה, ולית לך מלה ומלה דנפיק מפומיה דלא אית ליה קלא, וההוא קלא סליק לעילא, וכמה קסטורי מתחברין עמיה דההיא קלא, עד דסלקא ואיתער אתר דתהומא רבה כמה דאוקמה, וכמה דיגין מתערין עליה דההוא בר נש, ווי למאן דאפיק מילה בישא מפומיה, הא אוקמה, עכ"ל. וכתב החסיד בעל חובת הלבבות, וכמה נתגנו בזה עמי הארץ בהוציאם קללות וגידופין:

⁶⁵ זה מתבאר ממה דאיתא לקמן דאל יהי פלוני ברוך לה' או אל יברכהו אל שאינו חייב כיון שהקללה באה מכלל דבריו א"כ כשאמר יהי פלוני מקולל לה' או יענישהו ה' שאמר להדיא הוה לשון קללה גמור

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

הקדש אלא בלשון לע"ז⁶⁶ אם היה בעדים והתראה אע"ג שאין בו מעשה לוקה אחת⁶⁷, משום לא תקלל חרש ואם היה דיין, לוקה עוד אחרת משום אלהים לא תקלל. ואם קלל נשיא⁶⁸ לוקה שלש. וי"א⁶⁹ דאינו חייב אלא אחת⁷⁰.

ג. הנוטל אם על הבנים ... משלח ואינו לוקה זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה

כתיב (רברים כב פסוק ו ז) כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עין או על הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת על האפרחים או על הביצים לא תקח

⁶⁶ חינוך מצוה ס"ט

⁶⁷ ואע"ג דהוה לאו שאין בו מעשה שאין לוקים עליו בגמ' תמורה ג' ב' אמרי' "מנלן א"ר אלעזר א"ר אושעיא אמר קרא אם לא תשמר וכתיב והפלא ה' את מכותך הפלאה זו איני יודע מהו כשהוא אומר והפילו השופט והכהו לפניו הוי אומר הפלאה זו מלקות וכו' מי גרע מקלל את חבירו בשם ממוציא שם שמים לבטלה" ובמנ"ח שם מקשה "דפשוט דשמות הנמחקין לא שייך מוציא שם שמים לבטלה, כגון חנון ורחום, אם כן בודאי אינו חייב מלקות. וכן הוא הלשון בש"ס מקלל חבירו בשם, וסתם שם אינו בכלל שמות הנמחקים, והיאך יכולין אנחנו לחייב מלקות, אם לא מכתוב הוה דמבואר דהוא מחמת מוציא שם שמים לבטלה וכו' א"כ ודאי קשים דברי הר"מ, כיון דעשה דמוציא לבטלה אינו עובר בשאר שמות, וא"כ היאך ילקה במקלל".

⁶⁸ אבל אם קילל מלך אינו חייב משום דיין דהא מלך אינו דין כ"מ בחידושי הפלאה שם ומשמע דס"ל דבעי' דיין שדן דיני נפשות ודלא כפ"ת בשם הברכ"י שם ס"ק א' הנ"ל שכל שדן דיני ממונות שייך ביה דין דיין וכן עיין מנ"ח ע"א אות ב' דבמלך סתם אין שייך לאו דדיין דמלך אינו דין [ועיי"ש שנסתפק בהיה דיין ונתמנה למלך ולכאורה סותר את דבריו במצוה ס"ט אות ה' דבעי' שיהיה ראוי לדון עכשיו אבל אם נפסל אין שום התחייבות כלפיו וצ"ע]

⁶⁹ סמ"ע שם ס"ק ה' וט"ז ס"ק א'

⁷⁰ וביאר בט"ז דכיון דאיתא בגמ' סנהדרין ס"ו א' "אינו לא דיין ולא נשיא מניין אמרת הרי אתה דין בנין אב משניהן לא ראי נשיא כראי דיין ולא ראי דיין כראי נשיא שהרי דיין אתה מצווה על הוראתו כראי נשיא שאי אתה מצווה על הוראתו ולא ראי נשיא כראי דיין שהנשיא אתה מצווה על המראתו כראי דיין שאי אתה מצווה על המראתו הצד השווה שבהם שהן בעמך ואתה מוזהר על קללתן אף אני אביא אביך שבעמך ואתה מוזהר על קללתו מה להצד השווה שבהן שכן גדולתן גרמה להן תלמוד לומר לא תקלל חרש באומללים שבעמך הכתוב מדבר מה לחרש שכן חרישתו גרמה לו נשיא ודיין יוכיחו מה לנשיא ודיין שכן גדולתן גרמה להן חרש יוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השווה שבהן שהן בעמך ואתה מוזהר על קללתן אף אני אביא אביך שבעמך ואתה מוזהר על קללתו" וכתבו תוס' שבועות ל"ו א' ד"ה מקלל חבירו וכן בריטב"א שם "מקלל חבירו דכתיב לא תקלל חרש – מחרש ואביו אתי אלא שלא חש כאן להאריך וליכא למיפרך שכן משונים בדפרידך בפ' ד' מיתות (שם דף סו. ושם) על דיין וחרש ונשיא דאביו אינו משונה: וא"כ נמצא דאם הוא דיין לוקה משום אלוקים לא תקלל וא"כ אינו בדין שילקה שוב משום חבירו כיון דגם הוא ילפי' מאלוקים לא תקלל בכמה הצד נולפ"ז אם היה נמי חרש ודאי ילקה גם משום דיין וגם משום חרש כיון דהוה לאוין נפרדים אמנם נראה דבמציאות לא שייך דדיין יהיה חרש כיון דחרש אין בו דעת ולא שייך לדון וכ"ש דלא שייך ביה נשיא ועיין בחי' ההפלאה שם דלא שייך דיין חרש משום דבעי' שישמע מפי הבע"ד והעדים וצ"ע]

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

האם על הפגנים. שלח תשלח את האם ואת הפגנים תקח לך למען ייטב לך והארבת ימים. הרי מצות עשה⁷¹ שכל מי שימצא קן מעוף טהור ישלח את האם ואת הבנים יקח לו.

אם רוצה ליקח⁷² האם ולשלח את הבנים לומר והרי בזה איני עובר על לא תקח האם על הבנים אינו רשאי, תשלח את האם כתיב.

שלחה וחזרה שלחה וחזרה אפילו כמה פעמים חייב לחזור לשלחה⁷³, אבל אם שלחה ונטל הבנים והחזירן לקן וחזרה האם עליהם פטור, שהבנים כבר חשיבי מזומן אצלו⁷⁴.

אם נטל⁷⁵ האם על הבנים ולא שלחה, ישלחנה עדיין ופטור ממלקות⁷⁶, שכן הדין בכל מצות לא תעשה שעבר עליו ויש בו קום עשה כי הבא שעבר על לא תקח האם על הבנים ויש בו עדיין קום עשה ושלח האם אין לוקין עליו. אבל אסור לעשות כן לבתחלה.

אם מתה או ששחטה קודם ששלחה חייב מלקות כיון שאין בידו לקיים מצות שלוח⁷⁷. וי"א⁷⁸ שאינו חייב אלא אם ביטל עשה כגון ששחטה.

⁷¹ שו"ע ונו"כ יו"ד רצב א

⁷² שם סעי' ה

⁷³ משמע אפילו שלחה כדן כדי שיצאה מתחת ידו כיון שחזרה אפי' שלחה כן כמה פעמים וחזרה קודם שנטל הבנים חייב לחזור ולשלחה דכיון שלא נטל הבנים עדיין וחזרה עליהם הרי לא תקח האם על הבנים קרינן ביה וכן משמע בש"ס פרק אלו מציאות (דף ל"א ע"א) דהוי דומיא דהשב תשיבם דאע"פ דקיים כבר מצות השבה צריך להשיב כמה פעמים וכן נראה לי דעת הטור, ולא עמדתי על דברי הב"ח שכ' ורבינו מפרש כו' צריך לשלחם עד שתצא מתחת ידו ואם לא יצאה מתחת ידו וחזרה אסור ליקח האם אלא צריך לשלח אפילו ק' פעמים עד שתצא מתחת ידו עכ"ל דנראה אפילו יצאה מתחת ידו צריך לשלחה ק' פעמים עד שלא תחזור.

ש"ך ט

⁷⁴ ש"ך י

⁷⁵ שו"ע ונו"כ שם ו

⁷⁶ לבוש וש"ך יא

⁷⁷ כך כתב הרמב"ם רפ"ג מהלכות שחיטה וכך כתב הר"ן וכ' עוד הרמב"ם שם וכן כל מצות לא תעש' שניתק לעשה חייב לקיים עשה שבה ואם לא קיימו לוקה בא אחר והטף האם מידו או שברחה מתחת ידו שלא מדעתו לוקה שנאמר שלח תשלח עד שישלח מעצמו והרי לא קיים עשה שבה ע"כ. ש"ך שם.

⁷⁸ לרש"י והרא"ש אף על פי שפירש"י לא קיימו לאחר כדי דיבור מ"מ קי"ל לפי גי' במלו ולא במלו דוקא ששחטה וע"ש מ"ז א' ד"ה הניחא כו' ועמ"ש בליקוטים (כמ"ש בח"מ סי' ע"ב ס"ק י"א וסי' צ"ז ס"ק ל"ו). ביאור הגר"א שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

ד. אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר

כבר התבאר לעיל דף טו. שהאונס את⁷⁹ הבתולה⁸⁰ מבת ג' שנים ואילך חייב לקחתה לו לאשה ובלבד שיהיו היא ואביה מרוצין, ואינו יוצא ידי חובת המצוה בקדושין בלבד, ולא בביאה ראשונה בלבד, אלא שתהיה אצלו באישות כל ימיו⁸¹ ולאחר שקידשה האונס, אסור לו לגרשה כל ימי חייו, אלא לרצונה שנאמר (דברים כב פסוק כט) לא יוכל שלחה כל ימיו⁸² כל ימיו הרי זו מצות לא תעשה, שלא להוציאה לפי רצונו לעולם.

ואין לה כתובה⁸³ שלא תקנו חכמים⁸⁴ כתובה לאשה אלא כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה וזה אינו יכול להוציא.

⁷⁹ רמב"ם נערה בתולה פ"א ה"ג שו"ע אבהו"ק קעז סעי' ג

⁸⁰ אבל בבעולה אינו בכלל עשה ולא זו. בית שמואל שם ס"ק א

⁸¹ וכמבואר בערוך לנר מכות טו ע"א ובמנ"ח תקנה. ועי' פירוש הרידב"ז לירושלמי כתובות מ ע"א בשם מורו שנראה שסובר שאחרי ביאה ראשונה שוב אינו מצווה. ועי' פירוש הרידב"ז לירושלמי כתובות פ"ג ה"ו.

⁸² גבי מוציא שם רע (שם פסוק יט) כתיב לשלחה, וכאן באונס כתיב שלחה בלא למ"ד, והנפקא מינה דלכולי עלמא אם מתרין משום לאו אחר אין ההתראה כלום דסבר דאחוכי ביה, א"כ אם התרו בו שלא לגרש מפסוק לא יוכל לשלחה אין לוקין, כי פסוק זה לא נאמר באונס רק במוציא שם רע, וכן במוציא שם רע אם התרו משום פסוק זה דאונס ג"כ אינו כלום. מנ"ח תקנו אות א

⁸³ שם ה"ד

⁸⁴ ועיין בתוס' כתובות לט ע"ב ד"ה טעמא, שהקשו אי אמרינן כתובת בתולה מן התורה וכאן אע"פ שהיא בעולה מ"מ משכחת לה שתהיה בתולה ג"כ, כגון שאנס אותה שלא כדרכה, דכמו דהויא בתולה לענין קנס דקיימא לן באו עליה עשרה בני אדם כולם משלמים קנס הויא לה בתולה לענין כתובה, א"כ אמאי אין כתובה בכהאי גוונא, והניחו בקושיא. ועיין בספר פני יהושע שם שמביא מכילתא (משפטים פרשה י"ז) דהוא גזירת הכתוב דבקנס שחייב לשלם באונס יצא ידי כתובה המגיעה לה מן התורה, אך אם נותן תיכף הכתובה (קודם החופה, היה) אסור לשנות עמה מדרבנן בלא כתובה לרבי מאיר, והוא מטעם שלא תהא קלה וכו', וכאן לא שייך זה, ומן התורה זה הקנס הוא הכתובה, וגזירת הכתוב היא שיתן לה מיד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

אע"פ שנאמר⁸⁵ באונס לא יוכל שלחה כיון שקדמו עשה שנאמר (שם) ולו תהיה לאשה הרי נתקן לעשה, ונמצאת זו מצות לא תעשה שנתקה לעשה שאין לוקין עליה אלא אם לא קיים עשה שבה⁸⁶.

לפיכך⁸⁷ אונס שעבר וגירש⁸⁸, כופין אותו להחזיר⁸⁹ ואינו לוקה, שהרי עדיין מצווה ועומד הוא, שתהיה לו לאשה, שנאמר כל ימיו בעמוד והחזר⁹⁰,

מתה גרושתו⁹¹ קודם שיחזירנה, או שנתקדשה לאחר ואסור לו לישאנה⁹² או שהיה כהן שאסור בגרושה, הרי זה לוקה שהרי עבר על לא תעשה, ואינו יכול לקיים עשה שבה. וי"א⁹³ שרק בכהן לוקה, אך במתה או נתקדשה לאחר אינו לוקה שהרי לא הוא ביטל את העשה אלא מעשיה גרמו.

היתה אנוסה⁹⁴ זו אסורה עליו מחייבי עשה, וכ"ש מחייבי לאוין ואפילו שנייה שאינה אסורה לו אלא מדרבנן⁹⁵ הרי זה לא ישאנה, ואם כנס אינו רשאי לקיימה.

⁸⁵ שם הלכה ז

⁸⁶ אף על גב דכתיב העשה קודם הלאו דהיינו לו תהיה לאשה קודם לא יוכל לשלחה, הכי קאמר קרא לא יוכל שלחה שילוחים שתהיה בה כל ימיו אלא יחזירנה לו, דאל"כ לא יוכל שלחה מיבעי ליה ותו לא, מאי כל ימיו, אלא הכי קאמר ואם שלחה לא תהא בשילוחים כל ימיו אלא יחזירנה לו, לפיכך אם עבר וגירש כופין אותו להחזירה ואינו לוקה, שכן משמעותו של פסוק שיש בו לאו הניתק לעשה, שהעשה הוא עונשו של לאו שיחזירנה לו ולא מלקות. לבוש שם.

⁸⁷ שם

⁸⁸ אף לרבא דסבירא ליה כל מילתא דאמר רחמנא וכו' לא מהני, מ"מ הגירושין הוי גירושין ואינה אשת איש עוד, ועיין בתוס' תמורה ה' ע"א ד"ה מיתבי וכו', הטעם דאיתקש גירושין למיתה, ועי"ש בתוס' ו' ע"א בד"ה והשתא וכו'.

⁸⁹ ועיין בספר אבני מילואים סי' מ"ב סק"א שפלפל לשיטה דסוברים דתלוהו וקידש לא הוי קדושין מן התורה ואיך כופין

⁹⁰ וכמו שפירש"י מכות טו ע"א ד"ה אלא אמר רבא "דעל כרחך לאו שניתק לעשה הוא דאמר קרא כל ימיו לא הוה ליה למיכתב אלא לא יוכל לשלחה מאי כל ימיו הכי קאמר לא תהא בשילוחיה כל ימיו אלא יחזירנה ועל כרחך עמוד והחזר קאמר והכי קאמר ולו תהיה לאשה אם שלחה שלא יהו שילוחיה לכל ימיו הרי העשה אחר העברת הלאו"

⁹¹ שם

⁹² שאסור להחזיר גרושתו לאחר שהתקדשה לאחר

⁹³ גירסת רש"י בר' יוחנן דבעי' ביטלו ולא ביטלו עיין כס"מ ולח"מ סנהדרין פרק יח הלכה ב ופרק טז הלכה ד

⁹⁴ שם ה"ה שו"ע שם סעי' ד

⁹⁵ דמכיון שאסור משו לא תסור וכו' א"כ שפיר קרינן ביה אשה שאינה ראויה לו (בית שמואל שם ס"ק ג)

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

וכן אם⁹⁶ נמצא בה דבר זמה אחר שכנסה, הרי זה יגרשנה⁹⁷ שנאמר וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה אִשָּׁה הָרְאוּיָה לוֹ.

ודוקא⁹⁸ אם יש עדים בדבר אבל אינו נאמן לומר שמצא בה ערות דבר⁹⁹ כיון שהוא משועבד לה.

כהן גדול¹⁰⁰ שאנס בתולה או שפיתה אותה, הרי זה לא יכנוס מפני שהוא מצווה לישא את הבתולה, ובשעה שישא זו אינה בתולה ואם כנס יוציא בגט.

מת האונס¹⁰¹ בלי בנים, אין כופין את היבם לייבם, שנאמר: לֹא יוּכַל שְׁלָחָה אֲבֵל הַיָּבָם מִשְׁלָחָה.

אם¹⁰² אין עדים שנאנסה והוא בעצמו מודה¹⁰³, שקנס אין כאן כיון שמודה בקנס פטור, מ"מ כופין אותו לקיים מצות עשה וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה וגו' ואם גירשה בעל כרחו, עבר על לאו לֹא יוּכַל שְׁלָחָה וגו' וכופין¹⁰⁴ אותו להחזיר. וי"א¹⁰⁵ שפטור.

לפיכך גם¹⁰⁶ בזמן הזה שאין דנים דיני קנסות עכ"פ נוהג לאו ועשה זה. וכופין¹⁰⁷ אותו שלא לגרש ולהחזירה אם גירש¹⁰⁸.

⁹⁶ שם

⁹⁷ מלשון זה של הרמב"ם משמע דצריך לגרשה ובמור משמע שאם אינו רוצה לגרשה אינו חייב ועיין בב"ח ואכמ"ל (ב"ש ס"ק ה')

⁹⁸ מנ"ח שם אות יח

⁹⁹ אע"פ שהבעל נאמן בכל מקום דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא, מ"מ כאן אינו נאמן, כמו האשה שאמרה טמאה אני אינה נאמנת מן התורה וכתבו הראשונים הטעם דמשועבדת לו, אבל הבעל אינו משועבד דיכול לגרשה שלא מרצונה, אבל כאן גם הוא משועבד לה דאינו יכול לגרשה, אם כן לאו כל כמיניה להפקיע עצמו ממנה, וכן כתבו האחרונים (שם)

¹⁰⁰ שם הלכה ו

¹⁰¹ ספרי פ' תצא ירושלמי כתובות פ"ג ה"ו

¹⁰² שו"ת רדב"ז ח"א סי' יט מנחת חינוך מצוה תקנו אות ו

¹⁰³ או באותן שאין משלם קנס דהן בחזקת בעולות והוא מודה שנאנסה והיתה בתולה

¹⁰⁴ ואם הוא מודה שאנס דכופין אותו לכנוס, נראה אף אם חוזר בו ונותן אמתלא לדבריו לא מהני כיון דחב לה, כמבואר באהע"ז סי' מ"ז ס"ד באומרת נתקדשה לפלוני לא מהני אמתלא כיון שחב לו, הכא נמי לא מהני אמתלא דירידה, וזו סברת הרא"ה. ואם הודה וכנסה ואח"כ גירש אם לוקין, אם בעינן שלשים יום שיוחזק, או אפשר לענין עצמו לא בעינן שלשים יום, וגם אם מהני אמתלא לכולי עלמא כיון שכנסה הוי ליה מעשה, עיין בשו"ע סי' י"ט ובבית שמואל סק"ב ותלמד לכאן (שם)

¹⁰⁵ שו"ת מלבושי יו"ט האהע"ז סי' כ דלדעתו העשה והלאו נמי מדין קנס הם

¹⁰⁶ שו"ע ונו"כ שם ג

¹⁰⁷ ואע"ג דהאידנא אין לנו ב"ד סמוכין בלאו אין צריך בית דין מומחים וגם היום כופין (שם) ועיין בעשה ריח אפ' בזמה"ז כופין לקיים העשה

¹⁰⁸ מנ"ח שם אות כ

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

אפילו אם אין אדם שיודע שאינסה חייב לכונסה, כדי לקיים העשה ואחר שכנסה אסור לו לגרשה דקמי שמיא גליא וחייב בשניהם¹⁰⁹.

ה. נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה

כבר התבאר במסכת גיטין דף לה: שנדר שהותר¹¹⁰ על דעת רבים אפילו מעצמו שלא הדירוהו הרבים, אמרו ז"ל שהמור הוא יותר מנדר על דעת חבריו מעצמו, ואין לו התרה בלא דעתם אלא אם כן יש מצוה בהתרתו, שמכיון שיש מצוה בהתרתו סמכין שמן הסתם הם מסכימין להתרה, לפיכך מתירין לו בלא דעתם. ובואר להלן.

אבל לדבר הרשות צריכין דעתם, מיהו אם אותם הרבים שנדר על דעתם אומרים שאינם מסכימים בהתרה, אפילו לדבר מצוה אין מתירין לו.

ו. גזל דרחמנא אמר לא תגזול והשיב את הגזלה

כל הגזול את¹¹¹ חבירו שוה פרוטה עובר בלא תעשה שנ' (ויקרא יט פסוק יג) לא תעשק את רעך ולא תגזול, כלומר שלא ניטול מה שאין לנו זכות בו בכה ובזרוע בפרסום¹¹².

איזה הוא גזול, זה הלוקח ממון האדם בחזקה, כגון שחטף מטלטלין מידו, או שנכנס לרשותו שלא ברצון הבעלים ונטל כלים משם, או שתקף בעבדיו ובבהמתו ונשתמש בהן, או שירד לתוך שדהו ואכל פירותיה, וכל כיוצא בזה הוא.

איזה הוא עושק¹¹³ זה שבא ממון חבירו לתוך ידו ברצון הבעלים ואפילו כל שהוא¹¹⁴, וכיון שתבעוהו כבש הממון אצלו בחזקה ולא החזירו כגון שהיה

¹⁰⁹ מנ"ח שם אות ו

¹¹⁰ שו"ע ונו"כ יו"ד רכת כא

¹¹¹ רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק א הלכה א ג

¹¹² חינוך רכת

¹¹³ רמב"ם גזלה ואבדה פ"א ה"ד חינוך מצוה רכת שו"ע חו"מ סי' שנמ סעי' ח

¹¹⁴ שו"ע הרב הל' גזילה סעי' א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

לו ביד חבירו הלואה¹¹⁵ או פקדון והוא תובעו ואינו יכול להוציא ממנו מפני שהוא אלם וקשה¹¹⁶ ועל זה נאמר לא תעשק את רעך.

ואין לוקין על לאוין¹¹⁷ אלו¹¹⁸ שהרי הכתוב נתקן לעשה שאם גזל או עשק חייב להחזיר שני (שם ה פסוק כג) והשיב את הגזלה אשר גזל או את העשק זו מצות עשה¹¹⁹, ואפילו שרף הגזלה אינו לוקה שהרי הוא חייב לשלם דמיה¹²⁰, וכל לאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו. וי"א¹²¹ שלוקה אם ביטל את העשה.

¹¹⁵ והנה מבואר בבאן דכל מי שאינו רוצה לשלם הלואה, עובר בלאו לא תעשוק, ולדברי הרב המחבר עובר ג"כ על לא תגזול. ותמוה לי מאד דברי הש"ס בכתובות פ"ו ע"א, דמקשה ליה לרב פפא לדידך דאמרת פריעת בעל חוב מצוה אמר לא ניהא לי דאיעביד מצוה מאי א"ל תנינא וכו', לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו. ותמיה לי דמיניה ידידיה בודאי כופין דעובר אלא תעשה, ובלאו בודאי כופין יותר מעשה כמבואר בראשונים ואחרונים דבעשה אין צריך לבזבז יותר מחומש ועל עבירות הלאו כל הוננו יתן אם לא בפיקוח נפש, א"כ כאן כפינן שלא לעבור אלא תעשה. ובאמת היכי דהלאו בשב ואל תעשה פלפלו האחרונים אי חייב לבזבז כל ממונו, מ"מ בודאי חמור מעשה. בשלמא בערכין כ"ב ע"א לגבי יתמי דהם לא עשקו ולא גזלו א"כ אינם עוברים בלאו, אבל הוא עצמו בודאי חייב לשלם מחמת הלאוין וכפינן ליה, ומה צריך הש"ס לומר מחמת העשה, וצ"ע גדול (מנחת חינוך שם אות ד)

¹¹⁶ ולפ"ז אם מעכב הממון מחמת שיש לו תביעה על חבירו אפשר שאינו עובר בלאו זה עיין פתחי חושן ה' גניבה סעי' ו הערה יג (עמ' כ כא)

¹¹⁷ רמב"ם שם הלכה א

¹¹⁸ בחינוך שם כתב "והוא לאו הניתק לעשה, כלומר שישביח החמס אשר בכפיו וירצה את חבירו על שהקניטו והכעיסו. וכבר הודיענו זכרונם לברכה (ברכות ל"ב ע"א) שגדול כח בעלי תשובה". ועיין בהערה הבאה מהשיטה מקובצת שכתב שהוא לאו הניתן לתשלומים

¹¹⁹ ולכאורה ה"ה במשיב אסירה שעבר על לא תוכל להתעלם הא נאמר שם והשיב וגו' או את האבידה אשר מצא וכן בכל לאוין דממון כגון לא יגוש את רעהו (ל"ת רל) דשמיטה לא תהיה לו כנושה דרבית (רלד רלה רלו רלו) ושאר לאוי דממון אולם יש בהם שאין בהם מעשה כגון ל"ת רלג לא תשלחנו ריקם במצות הענקה דעבד שכל המשלח עבדו או אמתו ריקם עובר בלא תעשה שנאמר לא תשלחנו ריקם ששם אינו לוקה שהרי הכתוב נתקן לעשה שנאמר העניק תעניק לו ועוד שהוא לאו שאין בו מעשה¹¹⁹ ולפיכך אפילו שרף את נכסיו שחייב מהם הענקה ושוב אין לו ממה לשלם וא"כ אינו יכול לקיים העשה מ"מ אינו לוקה כיון שאין בו מעשה (משנה למלך עבדים פ"ג הי"ד אולם צ"ע אמאי לא כתב שהרי ניתן לתשלומין)

¹²⁰ ואם אינו חייב לשלם עיין מנ"ח רכט ג מה שהאריך ובמה שכתב שיהיה חייב משום לא תחמוד.

¹²¹ תוס' בב"מ סא ע"א ד"ה לעבור עליו ועיין בתשובות חכם צבי [ס"י כ"ו ד"ה מה שתמה] שהקשה על לאו של עושק הא הוי ליה לאו שאין בו מעשה, וכן עיין בשיטה מקובצת שם שהביא בשם הראב"ד שאינו לוקה כיון שניתן לתשלומים ועיין פני יהושע שם [ד"ה לעבור] וז"ל "אפשר ליישב דאיידי בקבלן ששכרו לעשות לו כלי וכמ"ד אומן קונה בשבח כלי או שתפס הכלי לדמי שכירותו ואתיא אליבא דכו"ע וחזר זה ועשקו ממנו, ואע"ג דבבב"ג נראה דגזל הוא ולא עושק מ"מ כיון שתחלתו ע"י שכירות בא דמרה ביה יש לומר דאחמיר ביה קרא לחייבו מלקות ודו"ק ועדיין צ"ע. ועוד י"ל דלאו דעושק לא מיקרי לאו שאין בו מעשה דודאי לא עבר אלאו דעושק אלא משעה שכפר בב"ד וכפירה זו מיקרי מעשה דקי"ל עקימת שפתיו הוי מעשה לבר מעדים זוממין שתלוי בראיה, ואף שהתוספות כתבו דבעינן דוקא שע"י כך נעשה איזו מעשה ה"נ מיקרי מעשה דמשעה שכפר קאי ברשותיה לענין אונסין ויצא נמי מב"ד זכאי ע"י טענתו, כן נראה לי. ועוד שע"י כפירתו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

ז. משכון דרחמנא אמר לא תבא אל ביתו לעבוס עבוטו השב תשיב לו העבוט כבא השמש ומשכחת לה בקיימו ולא קיימו וביטלו ולא ביטלו

אם אחד הלוח¹²² לחבירו מעות על מנת שיפרע לו לזמן מסוים ולא לקח ממנו משכון כשיגיע הזמן ולא פרעו אסור¹²³ למלוה ליכנס לבית הלוח בין אם הוא עני ובין אם הוא עשיר¹²⁴ ליטול ממנו משכון או לתפוס מנכסי הלוח שלא על פי בית דין¹²⁵ ועל זה הזהירה התורה (דברים כד פסוק י) **כִּי תִשָּׂה בְרַעְךָ מִשְׁאֵת מְאוֹמָה לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לְעִבְטָ עִבְטוֹ**.

בין אם¹²⁶ חטף ממנו המשכון בחזקה ובין אם לקחו מבית הלוח והלה שותק¹²⁷ ואינו מוחה בידו או שלא היה הלוח בביתו בעת שנטל המשכון עובר בלאו.

אפילו להרבות עליו בדברים לשכנעו עד שיתן הלוח בעצמו את המשכון גם בן אסור¹²⁸ אלא יעמוד בחוץ והלה מוציא לו את המשכון שנאמר (שם פסוק יא) **בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֹתָהּ נִשָּׂה בּוֹ יוֹצִיא אֵלָיְךָ אֶת הָעִבּוֹט הַחוּצָה**.

בב"ד הוחזק כפרן שאם מען בב"ד להד"ם והוחזק כפרן אינו יכול לחזור בו ולמעון פרעתי, ותו דלא גרע מחסמה בקול דאמרינן לקמן בפרק הפועלים דלוקה דמניעת הבהמה מאכילה הוי קלא דאית ביה מעשה וכל שכן הכא, ולשון המקרא מסייעני דכתיב [ויקרא ה, כב] ונשבע על שקר על אחת מכל אשר יעשה, אלמא דכפירת עושק קרי מעשה

¹²² אהבת חסד ח"א פ"ז סעי' א

¹²³ ואם עשה כן מה שעשה עשוי ויחזיר את המשכון בזמן הפרעון (רמ"א סי' צז סעי' יב) אא"כ יש בדברים שמשכון מצות עשה דהשבת העבוט (עיין פרמי דינים אלו מ"ע קצט ועיין ל"ת רמ)

¹²⁴ נתיב החסד שם ס"ק יב

¹²⁵ ועיין לקמן מה הדין במקום שהמנהג לתפוס שלא על פי ב"ד

¹²⁶ שם

¹²⁷ ומה שנזכר בגמ' ב"מ קיג ע"א ניתוחי דהיינו שמנתק ממנו הוא דוקא אם פגע בו בשוק אבל אם לוקח מביתו אפילו שלא בפני עובר (נתיב החסד שם ס"ק ב)

¹²⁸ ואפשר שעובר אף בלאו של לא תבא וגו' שאולי מה שנותן לו הוא מחמת היראה או מחמת הבושה ולא מחמת שרוצה לתת לו (נתיב החסד שם ס"ק ד)

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

ואפילו ליכנס¹²⁹ לבית הלל לרדת מה יש לו שם אסור¹³⁰.

עבר בעל חוב¹³¹ על לאו זה ונכנס לבית הלל ומשכנו או שחטף המשכון מידו בזרוע, אינו לוקה שהרי ניתק לעשה¹³² שנאמר (דברים שם פסוק יג) הַשֵּׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הַעֲבוֹתָ כְּבוֹא הַשָּׁמֶשׁ וְאִם לֹא קִיִּים עֲשֵׂה שְׁבָה כְּגֹזֶן שֶׁאֵבֶר הַמִּשְׁכּוֹן אוֹ נִשְׂרַף לֹקֶה¹³³ ומחשב דמי המשכון ותובע השאר בדין. וי"א¹³⁴ שאינו חייב מלקות כיון שהוא ממון שניתן להשבון ואין לוקים עליו.

ח. אין לוקה ומשלם

כבר התבאר לעיל דף ד: ובמסכת כתובות דף לב: וב"ק דף פג: שהחובל בחבירו¹³⁵ הכאה שיש בה היוזק שוה פרוטה, אף שעובר בלאו דלא יוסיף, מ"מ אם יש בה שוה פרוטה חייב לשלם, וממילא אינו לוקה¹³⁶ שרק משום רשעה אחת אתה מחייבו ולא משום שתי רשעויות. ואפילו החובל בחבירו ביום הכפורים אפילו במזיד חייב לשלם לו, ואף על גב שאם התרו משום יום הכיפורים יש בו מלקות, שאני החובל דבפירוש ריבתה התורה שהחובל בחבירו אף על פי שהתרו בו ישלם ממון, לפיכך אמרינן בכל החובל אפילו במקום שיש בו שאר מלקות כגון זה ישלם ממון.

אבל החובל בחבירו בשבת פטור מתשלומין, אפילו הוא שוגג כיון שיש בו מיתת ב"ד¹³⁷, ואינו מת ומשלם.

¹²⁹ רמ"א בשו"ע חו"מ סי' צז סעי' ו

¹³⁰ דכניסה לצורך המשכון אפילו אינו ממשכנו עתה אסור שנאמר בחוץ תעמוד

¹³¹ רמב"ם מלוה ולוה פ"ג ה"ד

¹³² ואע"ג שבעשיר אין חייב להחזיר אלא רק בעני מ"מ כיון שבעני הוא ניתק לעשה בעשיר גם כן אינו לוקה כיון שאם יהפוך לעני יהיה נגם לו ניתק לעשה (ערוך השולחן שם סעי' ה בשם המ"ז)

¹³³ ועיין בערוך השולחן שם סעי' ה שפירש בדעת הרמב"ם שאע"ג שכל ממון שניתן להשבון אין לוקים עליו הכא אם המשכון שוה כשווי החוב או פחות אם נשרף אינו חייב לשלם כיון שיכול ליקח המשכון בחובו וא"כ אינו ניתן להשבון ולוקה.

¹³⁴ דעת הראב"ד בהשנות שם

¹³⁵ שו"ע ונו"כ שם תכד ב

¹³⁶ "עין מנ"ח מ"ט א' וצ"ע

¹³⁷ אף ע"ג דמקלקל הוא, מ"מ הואיל ועשה נחת רוח ליצרו בשעה שחבל בחבירו משו"ה חייב מיתה אחבלה זו אם חבלו במזיד, ומה"ט חייב אף על פי שאין עושה להנאתו. סמ"ע שם ב. אבל אם חבל כמתעסק שלא במתכוין כלל, זה לא מיקרי חיוב לענין שבת כלל דמלאכת מחשבת בעינן, ועוד, דמקלקל הוא, וכאן לא שייך

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

דף טז:

א. מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרין לא הפריש מן העומרין מפריש מן הכרי עד שלא מירח מירחו מעשר ונותן לו ... אף מפריש מן העיסה

כבר התבאר במסכת ב"ק דף צד. וסנהדרין דף פח. שהקוצר את שדהו¹³⁸ לא יקוצר את כל השדה כולה אלא יניח¹³⁹ מעט קמה לעניים¹⁴⁰ בסוף השדה¹⁴¹ שנאמר (ויקרא כג פסוק כב) לא תכלה פאת שדך בקצרך אחד הקוצר ואחד התולש, וזה שמניח הוא הנקרא פאה. וצריך לקרות לה שם פאה ואל"כ אסור לעניים ליטלה¹⁴².

ועובר בלאו¹⁴³ אם קוצר כולה ואפי' דעתו ליתן להם אח"כ. שמצות פאה דוקא להניח בקמה, ואפי' קרא שם פאה ואח"כ קצרה וכילה את השדה לפני שהעניים נטלוהו ג"כ עובר בלאו זה.

עבר וקצר¹⁴⁴ את כל השדה, או אסף כל פירות האילן לוקח מעט ממה שקצר או ממה שאסף ונותנו לעניים שנתנתו מצות עשה¹⁴⁵, שנאמר (שם) לְעֹנִי וְלְגֵר תַּעֲזֹב אֹתָם, ובלבד שלא יטול משבולת הראשונה שהיא פטורה

דמתקן אצל יצרו, שהרי זה לא נתכוין לחבול כלל ולא עשה נחת רוח ליצרו וממילא יש כאן חיוב תשלומין, דלענין תשלומין אדם מועד לעולם, כנלע"ד. פ"ת שם א מהדגמ"ר

¹³⁸ רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק א הלכה א

¹³⁹ ומצוה זו מוטלת על כל אדם מישראל בין זכר בין נקבה בין כהן בין לוי בין ישראל וכן כל מתנות עניים.

חינוך מצוה רט"ז

¹⁴⁰ מן התורה ומדרבנן שיעורו ששים

¹⁴¹ לאו דוקא אלא בסוף הקצירה ואפי' גמר הקצירה באמצע השדה [כגון שהתחיל לקצור מבחוץ סביב וגמר בפנים] כמבואר בתו"כ קדושים פ"א אין פאה אלא מחמת הכילוי וכפ"י הראב"ד והר"ש משנן:

¹⁴² כמבואר שם פרק ב הלכה יד

¹⁴³ כס"מ שם דרך אמונה שם ב

¹⁴⁴ שם הלכה ב

¹⁴⁵ ר"ל אחר שעבר הלאו נתקן הכתוב לעשה שיתן לעניים דהא דכתיב תעזוב אותם היינו אם לקטן באיסור מ"מ צריך לעזובם וליתנם לעניים ואם אינו נותן עובר בבל תאחר ועובר לאלתר וא"צ ג' רגלים

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

מפאה¹⁴⁶, ואפילו טחן הקמה שעשה שינוי מעשה ולשו שעשה גם שינוי השם ואפאו פת, הרי זה נותן ממנו פאה לעניים. ואין יכול להפטר בדמים, דילפי מדכתיב תַּעֲזֹב יתִּירא¹⁴⁷ דשינוי אינו קונה בזה.

אולם אם נותן אחר מירוח, צריך בעה"ב לעשר תחלה,¹⁴⁸ ואח"כ יתן לו שיעור הפאה, כדי שלא יפסיד העני.

אם אבדו או¹⁴⁹ נשרפו כל הפירות קודם שיתן מהם כלום לעניים, או שטחן ולש ונאכלה העיסה, לוקה¹⁵⁰, משום לאו¹⁵¹ לא תכלה פֶּאת שְׂדֶךְ בְּקֶצְרָךְ, מכיון שאין בידו עוד לתקן הלאו¹⁵², אבל כל זמן שיש בידו מן הפירות נותן מהן ופטור בכך¹⁵³, לפי שהלאו הזה הוא לאו שניתק לעשה. וי"א¹⁵⁴ שלוקה דוקא בביטלו בידים כגון שהוא שרף ואיבד הפירות או שאכל העיסה ולא באבדו או נשרפו שלא על ידו שאז אינו לוקה.

¹⁴⁶ ואם הפרישה לא חל עליה שם פאה וחייבת במעשר. כמבואר בירו' ריש פאה ואפי' נשרף כל הגדיש ולא נשתייר אלא שבולת הראשונה פטורה מפאה כמש"כ הרש"ס שם ועיי' ביאור הגר"א שם.

¹⁴⁷ חד בקדושים וחד באמור

¹⁴⁸ כדלקמן פ"ב הי"א דש וזרה ברחת ובמזרה וגמר מלאכתו מפריש תרומות ומעשרות ונותן להם מן הפירות המעושרין שיעור הפאה הראויה לאותה שדה.

¹⁴⁹ רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק א הלכה ג חינוך רמז

¹⁵⁰ אם התרו בו בשעה שעבר על הלאו שאם לא יקיים העשה ילקה ואף על גב דהתראת ספק הוא קי"ל דהתראת ספק בלאו הניתק לעשה שמה התראה כמבואר סנבדרין מז הלכה ד

¹⁵¹ וכן לאו דלקט ושכחה רמב"ם שם ג - ה ל"ת ריא - ריד ובחינוך רמז - רכג

¹⁵² וג"כ אינו חייב בתשלומין ע' בחולין פ' הזרוע גבי מזיק מתנות כהונה או שאכלן ומתנות עניים שוה בזה למת"כ ע"ש בסוגיא דהוי ממון שאין לו תובעים. מנחת חינוך רכג סוף אות ג וכ"כ דרך אמונה שם כ מהערוה"ש

¹⁵³ אבל אם לקחו המלך בחובו או איש אחר נטלו בחובו ומבואר שם בגמ' כ"ה דנטלו בחובו דקא משתרשי לי' חייב לשלם מ"כ וגם לעניים ע"ש בתוס' ובר"ג דמהלק בין אם הוא הפקיע המצוה כגון שאכל א"כ מצוה א"כ וחייב ממון ג"כ אין כאן. אבל אם לקחו בחובו דלא הפקיע המצוה א"כ מ"ל הן מ"ל דמיהן וצריך לשלם

א"כ כאן נמי בנטלו בחובו אף שאין הקציר בעין מ"מ כיון שצריך לשלם א"כ אין עליו חיוב מלקות ולא ילקה לעולם כיון דאינו בעין ורק חיוב ממון עליו א"כ אימתי שיתן ממון יפטור עתו"ס מכות א"כ הו"ל כמו לאו הניתן

לתשלומין ואין לוקין כנ"ל ע"ש בחולין ובתוס' ור"ן. ולפי' לכאורה יש לחלק בין אם הפאה או שאר המתנות שוים פרוטה דאז צריך לשלם אף דהוי ממון שאין לו תובעים דקא משתרשי לי' אבל אם אין בהם ש"פ א"כ

אפי' יש לו תובעים א"צ לשלם אך באמת ז"א לסברת הר"ן כ"ז שאינו מפקיע בידים המצוה א"כ מ"ל הן מ"ל דמיהן א"כ כמו שהמצוה היא אפי' פמ"ש פ"א א"כ כל היכי דמשתרשי ולא הפקיע המצוה מחויב ליתן דמיו והוי

כאילו הדבר בעין בתורת המ"ע ע"ש בר"נ א"כ אפי' פמ"ש פ"א מנ"ח שם

¹⁵⁴ ד עת רש"י ותוס' במכות ט"ז דר' יוחנן ס"ל בטלו ולא בטלו ובודאי הכי קי"ל לדידהו אבל רוב הראשונים פסקו שם כמ"ד קיימו ולא קיימו כמש"כ הריטב"א שם וע"ש בראשונים

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

כשם שמניח פאה בשדה כך אפילו טחן הקמה ולשו ואפאו פת הרי זה נותן ממנו פאה לעניים.

ב. על דעת רבים אין לו הפרה לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה

נדר שהודר במעמד רבים¹⁵⁵, אולם לא אמר על דעת רבים יש לו התרה, שהרי לא תלה כלום בדעתם¹⁵⁶ אלא נדר בפניהם.

וכבר התבאר לעיל. שנדר שהודר¹⁵⁷ על דעת רבים אפילו מעצמו, שלא הדירוהו הרבים¹⁵⁸, אמרו ז"ל שחמור הוא יותר¹⁵⁹ מנדר על דעת חבריו מעצמו, ואין לו התרה בלא דעתם¹⁶⁰ אלא אם כן יש מצוה בהתרתו, שמכיון שיש מצוה בהתרתו סמכין שמן הסתם הם מסכימין להתרה, לפיכך מתירין לו בלא דעתם.

אבל לדבר הרשות צריכין דעתם, ולכשיסכימו להתרה מיהא מתירין אפילו לדבר הרשות. ויש מפרשים¹⁶¹ דלדבר מצוה אין צריך דעתם כמו שאמרנו דמסתמא יסכימו לדעת אחת, ולדבר הרשות אפילו דעתם אינו מועיל¹⁶². וכן נכון להחמיר לכתחילה.

¹⁵⁵ שו"ע ונו"כ יו"ד רכח כג

¹⁵⁶ וכתב ב"י בשם תשובות הרשב"א שא"צ להתיר בפניהם ושכן מוכח בכמה מקומות בפ' השולח ומשמע מדבריו שם דאפילו בלא ידיעת אותן רבים התירו לו דדוקא בנדר ע"ד יחיד הוא שאמרו כן עכ"ל ב"י וכן מוכח בהשולח ריש דף ל"ו ובבכורות ס"פ מומין אלו במאי דפריך התם אלא למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה מאי איכא למימר דא"צ להתיר בפניהם ולא להודיע, מיהו נראה דהיינו דוקא כשאין להרבים תועלת בנדר ההוא הא לאו הכי לא גרעי מיחיד שאסור משום חשד. ש"ך שם עה

¹⁵⁷ שו"ע ונו"כ שם כא

¹⁵⁸ בערכין כ"ג א' פירש רש"י [ד"ה] על דעת רבים שאומרים לו נדור, ובפרק השולח [גיטין] ריש דף ל"ו פירש רש"י [ד"ה על דעת רבים] כך יאמרו לו הרי אנו מדירים אותך על דעתינו, אך מדברי הפוסקים כולם מבואר דגם כשהוא אומר על דעת פלוני כו' כדלקמן בשו"ע סעיף זה. גליון מהרש"א ש"ס מז

¹⁵⁹ בהקדש על דעת רבים צדד הש"ך חו"מ סימן רנ"ה ס"ק ו' ד"ה ואי לאו, דמועיל התרה, דמסתמא ניחא ליהו בהתרה כי היכא דלהוי מותרים בו בהנאה. גליון מהרש"א ש"ס מז

¹⁶⁰ וצריך שם התרת חכם שדעתם לחוד לא מהני. ש"ך שם לה

¹⁶¹ רמ"א שם מהב"י בשם תשובת הרמב"ן והרשב"א וסמ"ג וריב"ש,

¹⁶² דאפילו יסכימו הרבים שיתירו לו לא יהא ניתר, דכיון שתלה נדרו בדעת רבים אמרינן ודאי היה דעתו שלא יהא נדר זה ניתר עד שימצא לו פתח מפי הרבים האלו, וקים להו לרבנן דנדר כזה אין לו התרה עולמית, משום דהיתר כזה שעל ידי חכם אינו ניתר אלא על ידי פתחים ועל דעת רבים אין לו פתחים, משום דפתחו של זה אינו כפתחו של זה, שזה מתחרט מטעם זה וזה אינו מתחרט מאותו הטעם אלא מטעם אחר, ואי אפשר

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

מיהו אם אותם הרבים שנדר על דעתם אומרים שאינם מסכימים בהתרה, אפילו לדבר מצוה¹⁶³ אין מתירין לו¹⁶⁴.

אין נקראים¹⁶⁵ רבים בפחות משלשה¹⁶⁶, וכגון שיפרט אותם שאומר הריני נודר על דעת פלוני ופלוני, בין אמר כן בפניהם בין אמר כן שלא בפניהם. אבל אם אומר סתם על דעת רבים ואינו פורט שום אדם יש לו התרה¹⁶⁷.

ויש אומרים שאם נדר בפני שלשה אפילו לא פרט אותם אלא אמר סתם על דעת רבים, אלים נדריה ואין לו התרה, שמן הסתם על דעת רבים, אותם שעומדים לפניו קאמר, והוא הדין אם נשבע או נדר סתם וידענו על מי נתכוין, כגון שנשבע על דעת הקהל¹⁶⁸ או שאמר שנשבע על דעת שלשה רבני העיר ויש שם שלשה רבנים, דודאי לאלו נתכוין ומקרי על דעת רבים.

יש אומרים שארבעה שנשבעו יחד לעשות דבר אחד, מקרי על דעת רבים, שכל אחד נשבע לשלשה חבריו ועל דעתן נשבע.

מי שנשבע שלא לעשות דבר פלוני כי אם ברשות ג' אנשים נקובים בשמותם, אינו נחשב על דעת רבים, דאדרבה אלו הרבים דנקט, להקל עליו נקטם לעשות הדבר ברשותם בלא התרה, וכן כל כיוצא בזה.

ג. האי מאן דאכל ביניתא דבי כרבא מלקינן ליה משום שרץ השורץ על הארץ

להשוות דעתם בפתחי חרטתם לפיכך לא יבא לידי התרה לעולם, אבל לדבר מצוה כולם מסכימים ונחרטים בדעת אחת. לבוש שם וש"ך נט

¹⁶³ עיין תשובת מהר"ש הלוי חלק יו"ד סימן ג' עלה כ"ב (ד"א) ע"ב, וע"ש עמוד א', דוקא אם רק ביטול מצוה, אבל אם הן מוחזין להתיר ויש עבירה בקיום הנדר כמו מחלוקת ומריבות לא מועיל מחאתם, וכן הסכים רב גדול אחד. ועיין שם עוד בד"ה (ו) עוד (השני), דדוקא אם אין המצוה נוגע גם לאותם רבים אבל אם נוגע גם להם במלה דעתם ומחאתם דיצטרע תקפם. הובא קצתו בכנסת הגדולה (בשיירי) כאן על הבי"א אות קל"ג ובאות קל"ד שאם בהתרה יש מצוה לכולל גם כן אין שומעין להמוחזין.

¹⁶⁴ לבוש שם, וערך להם למהריק"ש

¹⁶⁵ שו"ע שם וכתב שעה ראשונה בסתם משמע שכך דעתו

¹⁶⁶ זכר לדבר שכן מצינו גבי זבה (ויקרא טו, כה) ימים רבים, ימים שנים רבים שלשה (תו"כ שם).

¹⁶⁷ דודאי לא היתה דעת הנודר שיסכימו בהתרתו כל העולם דהא לא ידעינן איזה ג' היו בדעתו, לכך מתירין בלי שום הסכמה.

¹⁶⁸ כתב הריב"ש אם נדר ע"ד הקהל אף אם יסכימו הרוב לבטל נדרו אין משגיחין בהן עד שיסכימו כולם שהרי פירש על דעת הקהל גדולים וקטנים שנראה שלא ע"ד רוב הקהל הוא סומך ואם הנודר אומר עתה שכוונתו היה על הרוב נאמן בת"ח כדאמרינן גבי נדר בחרם ואמר בחרמו של ים ע"כ ומביאו בית יוסף וד"מ מיהו נראה דאם פרט נדר ע"ד פלוני ופלוני ודאי ע"ד שיסכימו כולם קאמר ואף שאומר שכוונתו היה על הרוב לא משגיחין ביה. ש"ך שם נח

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

האוכל בזית¹⁶⁹ משרץ הארץ לוקה שנאמר (ויקרא יב פסוק מא) וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׁרֶץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל וְאִי זֶהוּ שֶׁרֶץ הָאָרֶץ כִּגּוֹן נֶחֱשִׁים וְעֶקְרָבִים וְחִפְשִׁית וְנֹדֶל וְכִיּוּצָא בֵּהֶן.

ושמונה שרצים¹⁷⁰ האמורים בתורה (שם פסוק כט ל) שהן החולד והעכבר והצב והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת האוכל מבשרם כעדשה¹⁷¹ לוקה, שיעור אכילתן כשיעור טומאתן וכולם מצטרפין זה עם זה בכעדשה¹⁷².

במה דברים אמורים בשאכל מהן אחר מיתתן, אבל החותך אבר מן החי מן אחד מהן ואכלו אינו לוקה עליו עד שיהיה בו בזית בשר וכולן מצטרפין לבזית אבל אבר שלם מן השרץ אחר שמת אינו לוקה עד שיהיה בו כעדשה¹⁷³. וי"א¹⁷⁴ שחייב בשמונה שרצים אלו בכל שהוא

אלו המינין¹⁷⁵ שנבראין באשפות ובגופי הנבלות, כגון רמה ותולעת וכיוצא בהן שאינן נבראין מזכר ונקבה אלא מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהן, הן הנקראין רומש על הארץ והאוכל מהן בזית לוקה שנאמר (שם פסוק מד)

¹⁶⁹ רמב"ם מאכלות אסורות פ"ב ה"ו דכל השרצים חוץ משמונה המבוארים בתורה שיעור אכילתן בזית ככל איסורי תורה, הן שתלש מן החי והן לאחר מיתה והן איברים, הכלל, דהרי הם ככל איסורי תורה דבעינן בזית בשר דוקא כמו נבילה והדומה. ודם שרצים אלו, ג"כ עובר בבזית משום לאו דשרץ. והדם מצטרף לבשרו שאינו חייב ברת על דם שרצים משום דם אלא רק מלקות משום שרץ ולהכי אם התרו בו משום דם אינו לוקה אלא רק אם התרו בו משום שרץ, (מנחת חינוך מצוה קסב אות א ערוה"ש יו"ד סי' פד סעי' ד) שם הלכה ז

¹⁷¹ ועיין דרכי תשובה סי' פד ס"ק א ד"ה ועיין במהר"ם שיק שהעלה שאף חצי שיעור אסור מן התורה בשמונה שרצים

¹⁷² והנה השמונה שרצים מצטרפים כולם לכעדשה, וכן כל השרצים ששיעורן בבזית מצטרפים כולם לבזית, אך השמונה שרצים עם שאר שרצים אין מצטרפין כיון דאין שיעורן שוה, דזה כעדשה וזה בבזית, אף שהם משם אחד אין מצטרפין אפילו כקל דהיינו להצטרף לבזית, עיין במעילה י"ז ע"א ור"מ פ"ד מטומאת אוכלין הי"א, ועיין ביומא פ"א ע"א גבי האוכל ושותה ביום הכיפורים. והחינוך סתם הדברים, וכתב כשיעור טומאה וכו' סבירא ליה כדעת רש"י ותוס' (מנחת חינוך שם אות ו ערוה"ש שם סעי' ח) שם הלכה ח

¹⁷³ דעת רש"י ותוס' מעילה ט"ז ע"ב וי"ז ע"א, העולה מדבריהם אם תעיין בסוגיא בשמונה שרצים האמורים בתורה איתקש אכילתן לטומאתן, וזה. אם תלש בשר מן החי מן השרץ [מח' שרצים], כיון דאינו מטמא אינו חייב על אכילתה רק בבזית כמו כל איסורי תורה, אך לאחר מיתת השרץ האוכל כעדשה מבשרה חייב כיון דמטמא. ואבר מן החי או מן המת כמו דלענין טומאה מטמא בכל שהוא דאיברים אין להם שיעור, כך לענין אכילה חייב אפילו האבר פחות מכעדשה, הכלל, דאכילה שוה לטומאה בכל ענין (מנחת חינוך שם אות א) רמב"ם מאכלות אסורות פ"ב הי"ג

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשְּׂרֵץ הָרֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ וְאֶע"פ שֶׁאֵין פֶּרִיץ וְרִבִּין אֲבָל הַשְּׂרֵץ הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ הוּא שֹׁפֵרָה וְרִבָּה מִזְכָּר וְנִקְבָּה.

תולעים¹⁷⁶ שאינם נראים לעין אלא בעזרת עזרי ראייה, כגון זכוכית מגדלת וכיו"ב אין בהם איסור שלא ניתנה תורה למלאכי השרת ולא נאסרו אלא דברים הנראים בראיה טבעית¹⁷⁷.

שרצים שאינם ניכרים אלא בעקבות הקורים אותם הם יוצרים (כעש הקמח) אינם אסורים¹⁷⁸.

קושי בראיה הנובע מחמת רקע הדבר שעליו מונח השרץ או משום צורת השרץ או מחמת חוסר מומחיות המתבונן אינו מתיר את השרץ באכילה¹⁷⁹.

¹⁷⁶ ערוך השולחן יו"ד סי' פד סעי' לו

¹⁷⁷ וז"ל בשו"ת יחוה דעת ח"ו סי' מז "הדבר ברור שכל מה שאסרה תורה בדברים התלויים בבדיקה על ידי ראייה, אינם אלא על ידי ראייה טבעית, כי האדם יראה לעינים, ולמראה עיניו ישפוט, אבל לא על ידי ראייה במיקרוסקופ וזכוכית מגדלת. ולכן תולעים שאינם נראים לעין כלל, אין בהם שום איסור, אע"פ שנראים הם ע"י זכוכית מגדלת ומיקרוסקופ. וכן מתבאר בספר חכמת אדם בבינת אדם (כלל לח סימן מט), שהביא מה שכתב בספר הברית, שנתברר ע"י חכמי המחקר שאי אפשר ליין להיות חומץ עד שירום תולעים, והמסתכל במיקרוסקופ יראה שהחומץ מלא תולעים רוחשים, ולכן אסור לאכול מהחומץ אפילו על ידי סינון, אלא צריך להרתתו תחלה, ואחר כך יסננוהו דרך בגד דק מאד. וכתב על זה החכמת אדם, שבודאי אין מקום לאסור כל חומץ מטעם תולעים, שהרי נאמר בניזיר חומץ יין לא ישתה, הא לאחרים מותר, וברות נאמר וטבלת פתך בחומץ, וכי הכתוב יסתום כל כך באיסור לאו, ולא יפרש שזהו דרך בישול והרתחה תחלה, ואם באנו לחוש שהחומץ יש בו תולעים בכח, (ולא בפועל), אם כן גם ביצים לא נאכל, שהרי כתב בספר הברית, שבקשר הביצה נראה אפרוח על ידי מיקרוסקופ, אלא ודאי שלא אסרה תורה מה שבכח אלא מה שיצא לפועל ונראה לעין. ורק כוונת ספר הברית לאסור חומץ כזה שכאשר מסתכלים בו נגד השמש נראים בו תולעים, וכמו שכתב בבית יוסף סימן פד בבדק הבית בשם רבינו ירוחם וכו'. ע"ש. וכן כתב בספר מאורי אור (חלק קן טהור חולין נח: דף פח ע"א), שאותם רמשים קטנים מאד שאינם נראים אלא על ידי מיקרוסקופ בחומץ ובקמח, לא חששו להם חכמים כלל, ורק באותם הנראים לעין יש לחוש בהם משום איסור תולעים אף על פי שהם קטנים מאד. ע"ש. וכן פסק הגאון רבי יחיאל מיכל אפשטיין בספר ערוך השולחן (סימן פד סעיף לו). ע"ש. וכן כתב הגאון רבי שלמה קלוגר בשו"ת טוב טעם ודעת (תנינא, בקונטרס אחרון סימן נג), שבדיקה בזכוכית מגדלת דהיינו מיקרוסקופ לא מעלה ולא מורידה מצד ההלכה, שהרי ידוע מה שאומרים חוקרים מומחים שאם נסתכל במים במיקרוסקופ נראה בכל מים אפילו מסוננים תולעים רוחשים, וממה שאין אנו משגיחים בזה, מוכח שבדיקה בכלי זה אין לחוש לה אפילו לחומרא".

¹⁷⁸ ספר הכשרות פי"ג הערה ו' ובענין בנימות עיין שמירת שבת כהלכתה פ"ג הערה קה בשם הגרש"ז אוירבאך וז"ל "לכאורה י"ל שאם א"א שיגיעו למצב כזה שיהיה אפשר להבחין בחיותן וברחישתן לא שייך כלל לכנותם בשם שרץ השורץ וכו' ורק לאחר זמן חזר ואמר הגרש"ז שנודע לו מבאי ביתו של החזו"א וצ"ל שחשש בזה לאיסור תולעים וגם נודע לו כי לפני שהכנימות מתכסות בקליפת המגן גם בעין רגילה יכולים להרגיש קצת ברחישתן".

¹⁷⁹ עיין בספר בדיקת המזון כהלכתה עמ' 102 ועיין שו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קבד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

ד. אכל פוטיתא לוקה ארבעה נמלה לוקה חמש משום שרץ השורץ על הארץ צרעה לוקה שש משום שרץ העוף

האוכל כזית¹⁸⁰ משרץ המים לוקה מן התורה שנאמר (שם פסוק מג) אֶל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ הַשֹּׁרֵץ הָרִי כִּלְל בְּלֹא זֶה שָׂרֵץ הָאָרֶץ וְשָׂרֵץ הָעוֹף וְשָׂרֵץ הַמַּיִם אִי זֶהוּ שָׂרֵץ הַמַּיִם אֱלֹו הַבְּרִיּוֹת הַקְּטָנוֹת כְּמוֹ הַתּוֹלְעִים וְהַעֲלֻקָּה שֶׁבַּמַּיִם¹⁸¹ וְהַבְּרִיּוֹת הַגְּדוֹלוֹת בִּיתֵר שֶׁהֵן חֵיוֹת הַיָּם¹⁸² כִּלְלוּ שֶׁל דָּבָר כֹּל שֶׁאֵינוֹ בַּצּוֹרֶת הַדָּגִים לֹא דָג טָמֵא וְלֹא דָג טָהוֹר כְּגוֹן כֹּלֵב הַמַּיִם וְהַדְּלָפוֹן וְהַצִּפְרָדֵּעַ וְכוּצָא בֵּהֶן.

תולעים¹⁸³ הגדלים בפירות, בתלוש, מותרים. שלא אסרה תורה אלא שרץ השורץ על הארץ ומותר לאכול הפרי והתולעת שבתוכו:

במה דברים אמורים¹⁸⁴, שלא פירשו מן הפרי. אבל פירשו מן הפרי¹⁸⁵ ויצאו לארץ אף על פי שחזרו לתוך האוכל מי שאכל מהן כזית לוקה שנאמר (שם פסוק מב) לְכָל הַשָּׂרֵץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ לֹא־סוֹר אֱלֹו שְׁפָרְשׁוּ לָאָרֶץ.

¹⁸⁰ רמב"ם מאכלות אסורות פ"ב הי"ב

¹⁸¹ וכן ה"ה בשאר משקים עיין דרכי תשובה סי' פד ס"ק ג

¹⁸² עיין בערוה"ש יו"ד ריש סי' פג שהאריך שם בדעת הרמב"ם ושיש חולקים עליו וס"ל דכל בריות שבים אם יש להם סנפיר וקשקשת מותרים באכילה אפילו אם אינם בצורת דג ואפילו יש להם רגלים ודעת הרמב"ם שכל שאינו בצורת דג אפילו יש לו סנפיר וקשקשת הרי הוא בכלל שרץ המים ואכמ"ל

¹⁸³ רמב"ם מאכלות אסורות פ"ב הי"ד שו"ע יו"ד סי' פד סעי' ד

¹⁸⁴ רמב"ם שם ושו"ע שם

¹⁸⁵ אם היו בתוך הגרעין ופירשו ממנו על גבו אבל מכוסים עדיין בבשר הפרי עיין בדרכי תשובה סי' פד ס"ק גב שהביא שדעת המנחת יעקב לאוסרו ואפשר לראות זה ע"י שהגרעין מנוקב ואין התולעת בתוכו וכן דעת הערוה"ש שם סעי' מ ובכנפי יונה הביא שדעת כמה ראשונים שאינו נאסר כיון שלא נחשב פירש כל שעדיין מכוסה בבשר הפרי

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

האוכל כזית¹⁸⁶ משרץ העוף לוקה שנאמר (דברים יד פסוק יט) וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו ואי זהו שרץ העוף כגון¹⁸⁷ זבוב או יתוש וצרעה ודבורה וכיוצא בהן וחגב טמא הרי הוא בכלל שרץ¹⁸⁸ העוף..

אע"ג ששרצים הנמצאים במים מכונסים כגון בבריכות סגורות או חביות כל זמן שלא פירשו חוץ לכלי מותרים היינו דוקא אם אין להם כנפים אבל אם יש להם כנפים אסורים¹⁸⁹.

נמצא שיש¹⁹⁰ בענינו חמשה לאוין א. שרץ העוף כגון זבוב ויתוש וחגב טמא וצרעה ודבורה ב. שרץ הארץ כגון שמנה שרצים ונחשים ועקרבים וחפושית ונדרל ג. רמש האדמה והוא שאינו פרה ורבה כגון תולעים שבאשפות ד. שרץ המים כגון עלוקות שבמים וצפרדעים ודומיהם וכל הדגים הטמאים ה. תולעת הפירות שפרשו ויצאו.

¹⁸⁶ רמב"ם מאכלות אסורות פ"ב ה"ה

¹⁸⁷ "שרץ העוף הן הדקין הנמוכים ורוחשין על הארץ, כגון זבובין וצרעין ויתושין וחגבים לשון רש"י ואיננו נכון אצלי, כי לא יקרא העוף שרץ בעבור קטנו, ולא יהיה שמו עוף סתם בעבור גודל גופו והעמלף קטן הרגלים, ורבים ממיני הארבה אשר רגליו גדולים ממנו, ולמה לא יקרא שרץ העוף כהם: אבל שרץ העוף פירושו בצדו "ההולך על ארבע", כי כל עוף שילך על שני רגלים צוארו זקוף וראשו למעלה וסומך על כנפיו ומעופף תמיד, ולכן יקרא עוף כנף ועוף סתם אבל בעלי ארבעה רגלים הולכים נמוכים, וצוארם וראשם למטה כשרצים, ולכך יקראו שרץ העוף, כאשר פירשתי בסדר בראשית (א כ) וכן חזר כאן ופירש, וכל שרץ העוף אשר לו ארבע רגלים שקץ הוא לכם, ופירושו, כאומר כל שרץ העוף אשר לו ארבע רגלים בלבד ואין לו כרעים הנזכרים שקץ הוא לכם: (רמב"ן עה"ת ויקרא יא פס' כא)

¹⁸⁸ כן דעת הרמב"ם והרמב"ן ורש"י עה"ת ויקרא פי"א פס' כא אבל דעת הבה"ג במנין המצוות שלו וכן עיין בסמ"ק סי' רח וסי' רט שלחגב טמא יש לאו בפני עצמו ואינו בכלל שרץ העוף

¹⁸⁹ פמ"ג שם בשפ"ד ס"ק י דמכיון שיש להם כנפים חיישינן שמא פירשו חוץ לכלי וממילא נאסרו אמנם אם נמצאו בחבית סתומה א"כ אין חשש שפירשו חוץ לכלי ומותרים אמנם י"א שאף בשרצים שיש להם כנפים אין לאסור כלל ואפילו בחבית פתוחה שלא מצינו חיולוק בין זה לזה בש"ס (דרכי תשובה שם ס"ק ז) ועיין בחכמת אדם כלל לח סעי' ד וז"ל בשם הרמב"ן בחומש פרשת שמיני "ודוקא בתולעים וכיוצא בהם אבל במין זבובים הידועים שפורחים לאויר העולם וחוזרין אסורין שהרי כבר פירשו"

¹⁹⁰ מאירי בסוגייתנו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

יש לפעמים שבאכילת שרץ אחד עובר¹⁹¹ כמה לאוין¹⁹², מעתה אכל פומיתא והוא דג טמא הן קטן שנכלל בשרץ המים משום קטנות הן גדול לוקה משום שני לאוין האמורים בשרץ המים אחד בתורת כהנים ואחד במשנה תורה ומשום שני לאוין האמורים בשרץ סתם.

אכל נמלה והוא שרץ הארץ לוקה חמש שנים האמורים בשרץ סתם ושלשה לאוין האמורים בשרץ הארץ בתורת כהנים בפרשת שמיני.

אכל צרעה לוקה שש שהצרעה נכללת בשרץ הארץ ובשרץ העוף¹⁹³.

¹⁹¹ אין לשאול כיון דהני תרי לאוי דלא תשקצו ולא תטמאו כולל כל השרצים א"כ הוה לאו שבכללות ואין לוקין עליו דבאמת אינו כן שהרי כל מיני שרצים אחד הם אלא שנחלקו לפרטים ולכן שם שרץ אינו לאו שבכללות ורק כשנחלק לפרטים ממילא דאין לוקין על מין שרץ אחר שאינו בפרט הוה וגם אין לשאול איך אפשר להלקות על איסור אחד בשביל ריבוי הלאוין והרי כמה לאוין שנשנו כמה פעמים ואין לוקין רק מלקות אחד די"ל דכל מקום שנשנה נשנה לצורך איזה דין כמו בכלאים דכתיב [דברים כב, יא] לא תלבש שעטניו וכתיב [ויקרא יט, יט] ובגד כלאים שעטניו לא יעלה עליך דצריכא תרי קראי חד ללבישה וחד להעלאה כמבואר בש"ס וכן כל כיוצא בזה ובכח"ג ודאי דלא נחשב ללאו בפ"ע משא"כ בהני דשרצים שלא הוסיפו שום דין ובע"כ דאתי לאוסופי לאוי [שם] [ולהרמב"ם באמת לחידושא אתי ודו"ק], ערוה"ש יו"ד פד יד ועיין מאירי מש"כ

¹⁹² כאן ובבגמ' פסחים כד ע"א אמר אביי אכל פומיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צירעה לוקה שש ופירש"י אכל פומיתא – שרץ המים לוקה ארבע – חד לאו בשרץ המים בתורת כהנים, דהוא ספר ויקרא, וחד במשנה תורה, ושני לאוין כתובים בתורת כהנים בשקצים סתם לא תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהן, והכא לא כתיב על הארץ, ומשמע בין שרץ המים ובין שרץ הארץ הרי ארבע: נמלה – שהוא שרץ הארץ; לוקה חמש – הני תרי דסתם שרצים, וחד וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל וחד לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם וחד ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ; צירעה – שרץ העוף היא, וגם שורצת על הארץ, ויש בה אלו חמש לאוין ומוסיף עליה לאו דשרץ העוף במשנה תורה (יד) וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו, שרץ לשון רחוש ונענוע, ואינו נראה, ואין בהמה וחיה הגבוהין מן הארץ בכלל שרץ, הלכך לא תשקצו את נפשותיכם בבמה ובעוף וגו' דכתיב בקדושים תהיו אינו מן המנין, דלאו בשרצים כתיב: ועיין במאירי שם וז"ל "יש באיסור שרצים לאוין האמורים בשרץ סתם מלבד האמורים בפרטיהם ר"ל בשרץ המים ובשרץ העוף ובשרץ הארץ והאוכל לוקה על הכלל ולוקה על הפרט מעתה אכל פומיתא שהוא שרץ המים לוקה ארבע נמלה שהוא שרץ הארץ לוקה חמש צרעה שהוא שרץ העוף ושרץ הארץ לוקה שש ודבר זה מבולבל הרבה ביד מפרשים" ומה שכתבתי כאן הוא על פי המאירי בסוגייתו.

¹⁹³ ויראה לי שהיא בריאה שאין הכנפים נבראים עמה אלא שמתחדשים בה לאחר זמן כענין הזבוב שהוא מתחלתו תולעת ומתחדשים עליו לאחר זמן כנפים וכך הוא בזו ומתוך שהיא בלא כנפים מתחלתה היא בכלל שרץ הארץ ומתוך שכנפים מתחדשים בה לאחר זמן ולכשנתחדשו בה ניתוסף בה איסור שרץ העוף

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

וי"א¹⁹⁴ שאין לוקין על דבר אחד בשביל הלאוין שנתרבו בו ואינו חייב בתוספת הלאוים אלא אם מורכבים מכמה מיני שרצים.

ה. המשהה את נקביו עובר משום לא תשקצו

הצריך לנקביו¹⁹⁵ לא ישהה את עצמו. וכל המשהה את עצמו כשהוא צריך לנקביו, הרי זה עובר איסור דרבנן¹⁹⁶ משום בל תשקצו¹⁹⁷ והסמיכוהו על המקרא שנאמר (ויקרא שם פסוק מג) אל תשקצו את נפשתיכם. ואם משהה

¹⁹⁴ הרמב"ם שם הכ"ג יש לו בזה שיטה אחרת וז"ל "הרי שהיתה הבריה משרץ העוף ומשרץ המים ומשרץ הארץ כגון שהיו לה כנפים והיא מהלכת על הארץ כשאר שרצים והיתה רבה במים ואכלה לוקה שלש מלקיות ואם היתה יתר על זה מן המינין שנבראו בפירות לוקה עליה ארבע מלקיות ואם היתה מן המינין שפרין ורבין לוקה חמש ואם היתה מכלל עוף טמא יתר על היותה משרץ העוף לוקה עליה שש מלקיות משום עוף טמא ומשום שרץ העוף ומשום שרץ הארץ ומשום שרץ המים ומשום רומש על הארץ ומשום תולעת הפירות בין שאכלה כולה בין שאכל ממנה כזית לפיכך האוכל נמלה הפורחת הנדילה במים לוקה חמש מלקיות. ובראב"ד שם השיג עליו "א"א המאסף הזה אסף דברים שאינם בעולם שלא שמענו מימינו נמלה גדלה במים ולא שרץ העוף גדל במים ואם בשביל ששולין דגים ואוכלין טעות הוא בידו ואילו מצאו חכמים מין זה לא היו משנים מפומיתא לנמלה ומנמלה לצרעה" עכ"ל ועיין במאירי שם שביאר דעת הרמב"ם וז"ל "וגדולי המחברים נראה שפירשו כל הענין בדרך אחרת ודעתם שאין לאו של דג טמא נאמר בשרץ המים כלל ואין שרץ המים אלא כעין עלוקות שבמים וצפרדעים ודומיהם ממה שאינו בצורת דג וכן הבריות הגדולות שהם בים שאינם בצורת דג ואין באלו אוהרה בפרט אלא נכלל הוא באוהרת שרץ סתם אבל המין שאינו פרה ורבה הוא נכלל באותם שבשרץ הארץ והוא אל תשקצו את נפשותיכם בכל הרמש הרומש על הארץ ותולעים שבפירות אוהרתם נכללת גם כן באחד מאותם האמורים בשרץ הארץ והוא כל הולך על גחון לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלו כי שקץ הם והוא שכתבו בסתם שכל שהיתה הבריה משרץ העוף ומשרץ הארץ ומשרץ המים לוקה שלש כגון שהיו לה כנפים והיא מהלכת על הארץ כשאר שרצים והיא רבה במים ואם היתה עם כל ממינים הנבראים בפירות לוקה ארבע ואם היתה עם כל אלו מן המינין שאינן פריין ורבים לוקה חמש ואם היתה עם כל אלו מכלל עוף טמא לוקה שש משום עוף טמא ואוהרתו ואת אלה תשקצו מן העוף לא תאכלו ומשום שרץ העוף ומשום שרץ הארץ ומשום שרץ המים ומשום תולעת הפירות ומשום רמש האדמה ויהיה לדעתם פומיתא מין שהוא עוף טמא ושרץ העוף ושרץ המים והנמלה היא הפורחת ומתילדת מעפושי הפירות ורבה אח"כ במים ויתוסף עליה לאו של תולעת הפירות ותהיה הצרעה עם כל זה שאינה פרה ורבה כבריה מתילדת מן העפושים ויתוסף בה לאו רמישים: זהו ענין דבריהם אף על פי שיש להבין מלשונם חלוק בקצת דברים ואף על פי שאם היה כן הדברים אמתיים מ"מ אין הענין נראה להיות כך והוא יהיה עוף טמא והוא שרץ העוף והיאך יהא שרץ המים והוא נברא בפירות וכן מה שכתב האוכל נמלה פורחת וגדלה במים לוקה חמש ומהיכן נמצאת נמלה גדילה במים אלא שהם כתבו מ"מ שהכל באפשר מצד הטבע" ועיין עוד בערוה"ש סי' פד סעי' יג – יז

¹⁹⁵ שו"ע ונו"כ או"ח ג יז

¹⁹⁶ פמ"ג משב"ז יג

¹⁹⁷ בספר שלחן שלמה (מירקש, סקי"א) כתב דאף במשהא צואת האף איכא 'בל תשקצו', מדכתיב 'כל אשר נשמת רוח חיים באפו'. וכתב בבירור הלכה (ח"ד על ד' חלקי שו"ע) דהשלחן שלמה אוזיל לשיטתו דהנוגע בצואת האף צריך לכתחילה ליטול ידיו, וממילא אם מעכב טינוף זה בגופו יש בזה משום בל תשקצו.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

עצמו לקטנים¹⁹⁸ עובר משום בל תשקצו ומשום (דברים ז פסוק יד) לא יהיה
בך עָקָר

אם אינו¹⁹⁹ מתאוה כל כך, אינו עובר משום בל תשקצו. שלא נאמר בל תשקצו אלא
כשנדחק להוציא הנקבים, ולא בהתעוררות בעלמא.

יש שכתב²⁰⁰ לגבי שיהיו קטנים שכל שמסיח דעתו ואינו מרגיש, אין בזה לא חשש
משום שיקוץ ולא חשש עקרות, ורק כשמרגיש כל כך עד שאי אפשר להשמט בשום
היסח הדעת שהוא, בזה יש איסור.

המשהא²⁰¹ מלהפיח אינו עובר על בל תשקצו.

איסור בל תשקצו נדחה מפני כבוד הבריות, ככל איסור דרבנן²⁰², כגון המשהא נקביו
עד שימצא מקום צנוע וכה"ג.

אפילו²⁰³ אינו מתאוה כל כך ואין בו משום בל תשקצו, אפילו הכי אסור להתפלל
אפילו יכול להעמיד עצמו יותר מפרסה, כיון שמרגיש בעצמו קצת דצריך לנקביו²⁰⁴.
והנמצא בבית הכנסת וצריך לצאת לעשיית צרכיו באופן שיש בזה משום בל תשקצו,
מותר²⁰⁵ לעבור כנגד המתפלל.

¹⁹⁸ מ"ב שם לא

¹⁹⁹ רמ"א או"ח צב ז ומ"ב שם י

²⁰⁰ אשל אברהם (בוטשאטש). ועיין בקריינא דאגרתא (ח"א אגרת שע"ה), ובארחות רבינו (ח"א אות ט) שכן
נהג הגר"י קניבסקי.

²⁰¹ מ"ב ג לא

²⁰² פמ"ג משב"ז ג יג ומ"ב שם

²⁰³ מ"ב צב ה ז

²⁰⁴ בבה"ל שם כתב שאף שאיסור בל תשקצו נדחה מפני כבוד הבריות, מ"מ יש להסתפק לגבי הנצרך לנקביו
כשעומד להתפלל, שנאמר בשו"ע שם שתפילו תועבה, וא"כ כל ברכותיו לבטלה ויש בהן משום 'לא תשא',
אפשר שאין להקל משום כבוד הבריות, ואולי סילקו חז"ל איסורם בזה וממילא אין הברכה לבטלה, וצריך
עיון גדול ע"ש. והנפקא מינה לדינא, כגון שליח ציבור שהוא צריך לנקביו קודם חזרת הש"ץ ואינו יכול להעמיד
עצמו בשיעור פרסה, שיש להסתפק איך הדין בזה. אולם בעל קורא שכבר התחיל לקרוא, או אפילו שרק עלה
לבימה, ונצרך לנקביו באמצע, מותר לו לנמור את כל הקריאה, כיון שבדיעבד קריאתו קריאה, וכן הדין במי
שקראוהו לעלות לתורה ובעל קורא קבוע שעדיין לא עלה לקרוא, אך ברור שיעלה, עיין באשי ישראל (פ"י
הערה סז) בשם הגר"ח קניבסקי, דאם יש בושה גדולה אולי אפשר להקל.

²⁰⁵ אשל אברהם (בוטשאטש), סימן קב ס"ד סוף ד"ה לא ראיתי, הליכות שלמה, (תפלה פ"ח סל"ג), והגר"ח
קניבסקי (אשי ישראל תשובה קכה בסוף הספר).

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

ולענין אמירת קריאת שמע ושאר ברכות²⁰⁶ ואמירת דברי תורה, נחלקו הפוסקים אם מותר ביכול להעמיד עצמו עד פרסה, ויש לסמוך להקל²⁰⁷.

ו. האי מאן דשתי בקרנא דאומנא קא עבר משום לא תשקצו

אפילו דברים שאין בהם סכנה אלא שנפשו של אדם קצה בהם אסרוהו, וסמכוהו²⁰⁸ אלאו שנאמר (ויקרא שם פסוק מג) אל תשקצו את נפשותיכם. הילכך כל מאכלים שנפשו של אדם קצה בהם, כגון משקין ואוכלין שנתערבו בהן קיא או צואה או ליחה סרוחה וכיוצא בהן אסורין.

וכן אסור לאכול ולשתות בכלים הצואים שנפשו של אדם קצה בהן, כגון כלים של בית הכסא וכלי זכויות שמקיזין בהן וכיוצא בהן, וכן לא יאכל בידים מזוהמות ועל גבי כלים מלוכלכים, ובכלל זה הוא שלא יוציא המאכל מתוך פיו אחר שלעסו ויחזרנו לפיו, גם לא ישתה יין או מים מפי חבירו

²⁰⁶ ועיין בשו"ע סימן רכז ס"ג בהיה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם או ראה ברק, אם יכול לצאת ולברך תוך כדי דיבור, יצא. ובמשנ"ב שם (סק"י) כתב דאפילו אם נתעורר לעשות צרכיו, מ"מ כל זמן שאין מתאוה כל כך שיהא בו משום כל תשקצו יכול לצאת ולברך, ויש מחמירין בזה, ובפרט היכי שמשער שישמע עוד רעם ויוכל לברך אח"כ בודאי נכון להחמיר.

²⁰⁷ מ"ב שם ט אך בסימן ו (סק"ט) כתב להחמיר

²⁰⁸ כ"כ בלבוש ובטור והוא מהרמב"ם ועיין במ"ז הקשה "וא"ל למה לא יהא חייב מלקות גמור נראה משום דהוי לאו שבכללות שדברים הרבה נכללים בו וכל לאו שבכללות אין לוקין עליו כדאיתא פ' ארבע מיתות". וצ"ע שעדיין הוא איסור תורה למרות שהוא לאו שבכללות ולשון הרמב"ם שאינו אלא איסור חכמים. וכ"כ להדיא בפר"ח כל הני אסירי מדרבנן. ועי' תבואות שור סי' י"ג סק"ב בזה [שדייק גם מלשון הרמב"ם שהוא דאורייתא, ומ"ש הרמב"ם אסרו חכמים וכו' היינו משום דלא מפורש בקרא, ודלא כפר"ח כאן בדעת הרמב"ם, ועיין פרישה אות כח דזה לא הוי לאו שבכללות, דכל מיני שקוץ אחד הן, ולא אסרה תורה כי אם דבר אחד, והא דלא לקי מלקות גמור הוא משום דאין זה אלא אסמכתא בעלמא מדרבנן. והתבואות שור בסימן י"ג [ס"ק ב] השיג על הפרישה דאישתמיט מיניה דברי הסמ"ג [לאוין קלב מג, ד], והסכים עם המ"ז דהוי דרשא גמורה רק דהוי לאו שבכללות. ועיין ביד אברהם שכתב הדין עם הפרישה, דדעת הפוסקים אינן כהסמ"ג אלא כהפרישה, דהכי מבואר להדיא במכות (דף י"ח ע"א) ובמנחות (דף נ"ח ע"ב) דכל שהוא שם אחד לא חשיב לאו שבכללות, וכן הוא דעת הרמב"ם והרמב"ן בספר המצות [שורש ט], וכהאי גוונא כתב הכסף משנה לדעת הרמב"ם ריש פרק י"א מהלכות עבודת כוכבים [סוף הלכה א]. ומה שהקשה התבואות שור [שם] על הפרישה מסנהדרין (דף ס"ג ע"א) דקרא דלא תעבדם [שמות כ, ה] הוי לאו שבכללות, כולל כל מיני עבודה ואפילו הכי הוי לאו שבכללות, נעלם ממנו מה שכתב הראב"ד [השגות שם] בסוף פרק ג' [הלכה ט] ד"ה [העושה] עבודה זרה. עי' ריטב"א מכות ט"ז [ב' ד"ה אמר רב ביבי] ורשב"ץ בזהר הרקיע לאוין קצ"ד דהוי רק מדרבנן וכדעת רוב הפוסקים, זולת הרמ"ה והסמ"ק סי' צ"ב דס"ל דהוי מה"ת יעו"ש, ועי' אשל אברהם או"ח סי' רס"ז סקי"ג בזה [שכ' בפשיטות דהמשהה נקביו הוי אסמכתא ע"ש שהק' על המ"ז כאן]

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

הזולת הגם שיהיה אחיו או קרובו²⁰⁹. שכל אלו בכלל אסמכתא זו אל תשקצו את נפשתיכם הם.

וכל העובר עליהן מכין אותו מכת מרדות כשאר איסורי דרבנן.

גם מי שאין נפשו²¹⁰ קצה בהם ואינו נגעל אסור, שבטלה דעתו אצל כל אדם, אולם דברים שאינם מאוסים על כולם ויש כאלה שאינו מאוס להם, למי שמאוס לו אסור ולאחרים מותר²¹¹.

מי רגלי אדם אין נפשו של אדם קצה בהן כל כך, הילכך אם השתין תינוק בקדירה בדיעבד מותר לאוכלו, וגם מותר לשתות מי רגלים לכתחילה משום רפואה אפילו חולה שאין בו סכנה.

ז. ריסק תשעה נמלים והביא אחד חי והשלימן לכזית לוקה ו'

ריסק נמלים²¹² והביא אחת שלימה וצרפה לאלו שנתרסקו ונעשה הכל כזית ואכלו לוקה שש מלקיות חמש משום הנמלה האחת ואחת משום כזית מנבלת הטמאים²¹³.

²⁰⁹ פרי תואר ס"ק ו.

²¹⁰ פר"ח שם

²¹¹ וכי' שם דלא אזלינן בזה בתר רובא דעלמא דכל שיש אנשים בעולם דלא מאים להו אפי' הם המיעוט ורובא דעלמא מאים להו אם לדידיה לא מאוס לא עבר משום ב"ת ולית לן בה דאינו עובר אא"כ מאוסים לב"ע דוקא אכן אם לדידיה מאוס אף דלכ"ע לא מאוס אסור ליה דלקולא לא אמרינן בטלה דעתו וקרינן ביה שפיר בל תשקצו ועיי"ש בפר"ח סי' ק"ד ס"ק ט' מזה אמנם יעוין בשפ"ד לעיל סי' פ"ד סק"ג שהביא דברי הפר"ח בזה והביא ע"ז מדברי הכנה"ג דאזלינן בזה בתר רובא דכל מה שרוב העולם מואסין בו אף שיש מיעוט דלא מאוס להו הגם דלדידי' אין מאוס אסור לי' עיין שם ועי' בס' משמרת שלום על הפרמ"ג לעיל סי' פ"ד בשפ"ד סק"ב בא"ד א' מ"ש בזה.

²¹² רמב"ם מאכלות אסורות פרק ב הכ"ד

²¹³ עיין במגיד משנה שתמה אמאי לוקה משום נבילה הא אין איסור חל על איסור ועיין בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' קכג שתירץ שכיון שאינו אלא חצי שיעור א"כ עדיין לא חשיב איסור ורק ע"י צירוף יחול עליו איסור ובה אמרינן דאיסור חל על איסור ועיין בדרכי תשובה סי' פד ס"ק א ד"ה ועיין ברמב"ם, מה שהקשה על זה ועיין בלח"מ שהקשה שהרי דעת הרמב"ם שאינו חייב על נבלת הטמאים כמש"כ בל"ת קפ ועיין בערוה"ש שם סעי' יח שביאר שכוונת הרמב"ם משום כזית שרצים טמאים לאפוקי שעל הנמלה החיה שצירף חייב אף בלא כזית משום בריה (וצ"ע אמאי ילקה שש הא עכ"פ ממה נפשך לוקה חמש אי משום כזית נמלה הא אינו אלא חמש מלקיות כמבואר בפסחים כד מובא בל"ת קעה ואי משום בריה דנמלה ג"כ אינו אלא חמש ואם התרו על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו א"כ ילקה משום כל אחד מהם חמש ועיין במאירי מכות טז ע"ב שפירש "חמש משום נמלה ואחת משום כזית בשר טמאה ואינו לוקה משום כזית נבלה שאין דין נבלה אלא במינין הטהורים וכזית נבלה האמור כאן בשמועה זו פירושו טמאה")

תרימות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת מכות

ח. אכל טבל של מעשר עני לוקה

כבר התבאר לעיל דף יג: שהאוכל²¹⁴ מדבר שניטלה ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר ועדיין לא הפריש ממנו מעשרות ואפילו לא נשאר בו אלא מעשר עני הרי זה לוקה משום אוכל טבל, ואין בו מיתה שאין עון מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר²¹⁵. ואזהרה לאוכל טבל שלא הורמו ממנו מעשרות בכלל שנאמר (דברים יב פסוק יז) לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך וגו'. וי"א²¹⁶ שכל שלא הופרשו ממנו המתנות המחויבות בין תרומה ותרומת מעשר בין שאר מעשרות, דהיינו מעשר ראשון מעשר שני או מעשר עני חייב מיתה בידי שמים ומלקות.

²¹⁴ שם הלכה כ כא

²¹⁵ דזה רבינן מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך במכות זו ע"ב ולא איתרבי אלא ללאו אבל לא למיתה בידי שמים ובהשגות הראב"ד שם כתב "סברא היא זו והיא יפה בעיני משום דכתיב בהנך קראי קדש" ועיין בכסף משנה שהקשה שהרי גם במעשר שני כתוב קודש וא"כ בטבול למעשר שני הו"ל להתחייב מיתה בידי שמים ועיין ערוה"ש שם סעי' יא שפירש "דבמקרא זה דלא תוכל לאכול בשעריך לא כתיב גבי מעשר קודש שהרי מיתה ילפינן מקרא דולא יחללו את קדשי וכו' וא"כ לא חייל מיתה רק על תרומה ותרומת מעשר דאיקרו קודש

²¹⁶ רש"י יבמות פו ע"א ד"ה אף מעשר ושם בתוד"ה אי מהתם בתירוצ' השני וז"ל שם רש"י מסכת יבמות דף פו עמוד א "אף מעשר ראשון טובל – ואע"ג דבדידה ליכא מיתה חייבין מיתה על הטבל שלא הופרש מעשר ראשון ממנו וכן שם בד"ה הכי גרסינן "וקאמר רחמנא לא תיכול ואי מהתם ה"א ללאו אבל מיתה לא קמ"ל".

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

